Мовно-літературна освітня галузь

Рідномовна освіта (українська мова і література, мови і літератури корінних народів та національних меншин)

Пояснювальна записка

Освітню програму з рідномовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою рідномовної освіти для загальної середньої освіти є розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; плекання здатності спілкуватися рідною мовою (якщо вона не українська); формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** рідномовної освіти у початковій школі є:

- виховання стійкої мотивації до читання та прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- сприяння індивідуальному самовияву учнів та взаємодії між ними через розвиток комунікативних умінь, зокрема діалогічного мовлення, театралізацію;
- розвиток уміння вдумливого читання і базових правописних умінь;
- збагачення духовного світу учнів через естетичне сприймання творів художньої літератури та медіапродуктів;
- розвиток уяви та творчого мислення учнів за допомогою творів літератури та мистецтва, медіатекстів, театралізації, гри;
- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);
- розвиток здатності спостерігати за мовними явищами, експериментувати зі звуками, словами, фразами, зокрема і в мовних іграх, для опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- створення сприятливого мовного середовища у школі, зокрема й через пізнання сучасної дитячої літератури різної тематики та жанрів.

Відповідно до окреслених завдань, у початковому курсі рідномовної освіти виокремлено такі **змістові лінії**: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо».

Комунікативна компетентність, зокрема вільне володіння українською мовою та спілкування рідною мовою (якщо вона не українська), виявляється в безпосередньому та опосередкованому спілкуванні.

Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістової лінії **«Взаємодіємо усно»** (мовець / слухач – слухач / мовець). Ця змістова лінія передбачає залучення учнів до дій зі сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія у класі, мікродискусія в групі, обговорення в парі тощо).

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані у просторі та часі) запропоновано змістові лінії **«Читаємо»** (читач – автор), **«Взаємодіємо письмово»** (автор – читач), **«Досліджуємо медіа»** (читач / глядач / слухач – автор). Ці змістові лінії забезпечують здобуття досвіду опосередкованого спілкування, опанування кола знань (понять, уявлень) та вмінь, що дають змогу учням удосконалювати комунікативну компетентність.

Змістова лінія **«Читаємо»** спрямована на розвиток мотивації дітей до читання, залучення їх до читацької діяльності, яка ґрунтується на учнівській ініціативності та самостійності у доборі текстів для читання та інтерпретації прочитаного. Під час читання учні розвивають уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане та перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** передбачає залучення учнів до реальної писемної практики, зокрема за допомогою цифрових пристроїв та в режимі онлайн. Результатом такої роботи є базові вміння створювати писемні висловлювання у реальному та віртуальному просторі та редагувати їх.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** передбачає ознайомлення школярів з основами медіаграмотності. Діти формують уявлення про межу між реальним світом і світом мас-медіа. Вони вчаться інтерпретувати, аналізувати, оцінювати медіатексти (фільм, мультфільм, реклама, фотографія тощо) та створювати прості медіапродукти. Змістова лінія «Досліджуємо медіа» пропонує інструмент для активного критичного освоєння комунікативного медіасередовища.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовлення»** забезпечує дослідження мовних закономірностей і формування на цій основі свідомих мовленнєвих умінь (орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних, словотвірних). Також у межах цієї змістової лінії учні опановують виражальні засоби художніх текстів, що в цілому сприяє творенню індивідуального стилю мовлення.

Змістова лінія **«Театралізуємо»** слугує розвитку комунікативних умінь учнів, зокрема вміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування. Увага до несловесних засобів приділятиметься і в змістових лініях «Взаємодіємо усно» та «Досліджуємо медіа», а сам прийом театралізації може використовуватися й у змістовій лінії «Читаємо».

Специфіка змістової лінії **«Театралізуємо»** пов’язана з формуванням уявлення про театр як місце, де учні здобувають досвід співчуття та співпереживання. Тому в межах змістової лінії «Театралізуємо» учні досліджують чужу (глядач) та власну (актор) експресію. Ця змістова лінія передбачає залучення учнів до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають акторського досвіду, зокрема імпровізації, що забезпечує розвиток у дитини емоційного інтелекту, творчого мислення, самосвідомості й самоефективності, уміння мобілізувати інших, ініціативності, уміння долати бар’єри, пов’язані з неоднозначністю, невизначеністю та ризиками, співпрацювати з іншими особами.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й класи

Обов’язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
1	2
1. Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
Сприймає усну інформацію, перепитує, виявляючи увагу, доречно реагує	**Учень / учениця:** - з увагою *сприймає* усні репліки й доречно реагує на усну інформацію в діалозі (погоджується або не погоджується, виконує певні дії у відповідь на прохання чи відповідно до інструкції) [2 МОВ 1-1.1-1];

	- перепитує співрозмовника для уточнення почутої інформації [2 МОВ 1-1.1-2]; - *сприймає* монологічне висловлення (казки, розповіді, вірші, інструкції до виконання завдань тощо) з конкретною метою [2 МОВ 1-1.1-3]
Відтворює основний зміст усного повідомлення відповідно до мети; на основі почутого малює/добирає ілюстрації; передає інформацію графічно	**Учень / учениця:** - *використовує* фактичний зміст (хто?, що?, де?, коли?) для перетворення усної інформації [2 МОВ 1-1.2-1]; - *малює або добирає* ілюстрації, створює мапу думок до почутого [2 МОВ 1-1.2-2]; - *передає* інформацію в таблицях, схемах із допомогою вчителя / вчительки [2 МОВ 1-1.2-3]
Виокремлює цікаву для себе інформацію; передає її іншим особам	**Учень / учениця:** - *розповідає* про те, що зацікавило в усному повідомленні [2 МОВ 1-1.3-1]; - *ставить запитання* до усного повідомлення для отримання додаткової інформації [2 МОВ 1-1.3-2]; - *обговорює* з іншими інформацію, яка зацікавила [2 МОВ 1-1.3-3]
Розпізнає ключові слова і фрази в усному повідомленні, виділяє їх голосом у власному мовленні; пояснює, чому зацікавила інформація	**Учень / учениця:** - *розпізнає* ключові слова і фрази в усному висловлюванні [2 МОВ 1-1.4-1]; - *виділяє* голосом ключові слова і фрази у власному усному висловлюванні [2 МОВ 1-1.4-2]; - *пояснює* на основі власного досвіду, чому якась інформація зацікавила [2 МОВ 1-1.4-3]
Висловлює думки щодо усного повідомлення, простого тексту, медіатексту; намагається пояснити свої вподобання; звертається до дорослих за підтвердженням правдивості інформації	**Учень / учениця:** - *висловлює* думку, що подобається в почутому, а що – ні [2 МОВ 1-1.5-1]; - *обґрунтовує* свої вподобання [2 МОВ 1-1.5-2]; - *обирає*, до кого з дорослих можна звернутися за підтвердженням правдивості почутої інформації [2 МОВ 1-1.5-3]; - *пояснює*, як сприйняття тексту залежить від способу його презентації (логічний наголос, темп, міміка, жест) і враховує це у своєму мовленні [2 МОВ 1-1.5-4]
Висловлює власні погляди щодо предмета обговорення; намагається зробити так, щоб висловлювання було зрозуміле і цікаве для інших осіб; правильно вимовляє загальновживані слова	**Учень / учениця:** - *підтримує й ініціює* діалог на теми, які викликають зацікавлення [2 МОВ 1-1.6-1]; - *спостерігає за діалогом*, де висловлюються різні погляди на предмет обговорення, *підтримує* одну з точок зору [2 МОВ 1-1.6-2]; - *пояснює* значущість уважного ставлення до інших та потребу подивитися на річ по-різному [2 МОВ 1-1.6-3]; - *розповідає* про те, що його / її вразило, схвилювало; переповідає події із власного життя, правильно вимовляючи й наголошуючи загальновживані слова [2 МОВ 1-1.6-4];

	- *підтримує аргументами* власні думки або спростовує їх [2 МОВ 1-1.6-5]
Розпізнає емоції своїх співрозмовників, використовує відомі вербальні та невербальні засоби для передачі емоцій та настрою; розпізнає образні вислови і пояснює, що вони допомагають уявити; створює прості медіатексти	**Учень / учениця:** - *розпізнає* емоції співрозмовника і пояснює власну реакцію на них [2 МОВ 1-1.7-1]; - *уживає* відповідну до ситуації спілкування лексику і несловесні засоби (жести, міміка тощо) [2 МОВ 1-1.7-2]; - *поповнює* власний словниковий запас [2 МОВ 1-1.7-3]; - *вирізняє* в художніх текстах (казках, оповіданнях, віршах) образні вислови й пояснює, які саме образи вони допомагають уявити [2 МОВ 1-1.7-4]
Розповідає про власні відчуття та емоції від прослуханого/побаченого; ввічливо спілкується	**Учень / учениця:** - *розповідає* про власні почуття та емоції від прослуханого та побаченого [2 МОВ 1-1.8-1]; - *звертається, вітається, прощається*, дотримуючись норм мовленнєвого етикету, *використовує* ввічливі слова [2 МОВ 1-1.8-2]
Пропонований зміст ***Діалогічне та монологічне мовлення.*** Умови безпосереднього спілкування: можливість бачити й чути один одного. Розуміння значення слова як умова успішного спілкування. Уявлення про діалог як ланцюжок висловлювань. Репліка в діалозі: звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка, побажання, питання, прохання, знайомство, поздоровлення, запрошення, згода, відмова тощо. Розповідь та опис як види монологічного мовлення. Есе (без уведення терміну на прикладі “крісло автора”). Спілкування та людські емоції (радість, сум, страх, злість). Несловесні засоби спілкування (міміка, жести, рухи тощо). ***Робота з інформацією***. Ключові слова у висловленні. Логічний наголос як засіб виділення ключових слів. Перепитування як уточнення інформації. Види інформації: текстова, графічна, звукова (без уведення термінів). Перетворення інформації. Комікс, ілюстрації, схема, таблиця, мапа думок тощо як перетворена почута інформація. ***Мовленнєвий етикет***. Норми спілкування з людьми різного віку (однокласники, вчителі). Роль ввічливих слів у спілкуванні	
2. Змістова лінія «Читаємо»	
1	2
Обирає книжку для читання; пояснює власний вибір	**Учень / учениця:** - *обирає* тексти (книжки) для читання, може пояснити власний вибір [2 МОВ 2-2.5-1]; - *пояснює*, з яких елементів складається книжка і яку інформацію вони передають [2 МОВ 2-2.5-2]; - *описує* обкладинки книжок, які подобаються [2 МОВ 2-2.5-3]; - добирає тексти на запропоновану тему [2 МОВ 2-2.5-4]

Передбачає за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці; читає вголос правильно, свідомо, цілими словами, нескладні за змістом і формою тексти; розуміє фактичний зміст прочитаного	**Учень / учениця:** - *прогнозує* орієнтовний зміст тексту за заголовком та ілюстраціями [2 МОВ 2-2.1-1]; - *читає* правильно та виразно вголос різні тексти (вірші, народні і літературні казки, оповідання, графічні та інформаційні тексти) залежно від мети читання [2 МОВ 2-2.1-2]; - *ставить запитання* за змістом тексту для уточнення свого розуміння [2 МОВ 2-2.1-3]; - *розповідає*, про що текст, *відповідає* на запитання за змістом прочитаного [2 МОВ 2-2.1-4]; - *знаходить* у тексті незнайомі слова, робить спроби пояснити їхнє значення, виходячи з контексту [2 МОВ 2-2.1-5]; - *добирає* потрібну інформацію із графічного тексту (таблиці, графіки, схеми) [2 МОВ 2-2.1-6]
Пов'язує інформацію з тексту з відповідними життєвими ситуаціями; розрізняє головне і другорядне в тексті; визначає тему художнього твору, а також простого медіатексту	**Учень / учениця:** - *визначає* послідовність подій у художньому тексті [2 МОВ 2-2.2-1]; - *розповідає* про вчинки улюблених персонажів [2 МОВ 2-2.3-2]; - *словесно моделює* власну поведінку на прикладі вчинків персонажів [2 МОВ 2-2.2-3]; - *пояснює* вчинки персонажів на основі змісту тексту та власного досвіду [2 МОВ 2-2.2-4]; - *розрізняє* головне і другорядне в тексті [2 МОВ 2-2.2-5]; - *пояснює* зв'язок між окремими повідомленнями в тексті [2 МОВ 2-2.2-6]; - *визначає* графічні елементи тексту, досліджує зв'язок між ними [2 МОВ 2-2.2-7]; - *визначає* тему і головну думку в тексті [2 МОВ 2-2.2-8]; - *досліджує* особливості казки, вірша, оповідання, загадки, скоромовки, забавлянки тощо [2 МОВ 2-2.2-9]
Розповідає про свої власні почуття та емоції від прочитаного тексту	**Учень / учениця:** - *розповідає* про свої враження (почуття та емоції) від змісту прочитаного художнього тексту [2 МОВ 2-2.3-1]; - *зіставляє* пережиті під час читання почуття та емоції із власним емоційно-чуттєвим досвідом [2 МОВ 2-2.3-2]
Висловлює власні вподобання щодо змісту прочитаних творів, літературних персонажів, намагається пояснити, що подобається, а що ні	**Учень / учениця:** - *пояснює*, що в творі подобається, а що ні (вчинки, мовлення персонажа, описи тощо) [2 МОВ 2-2.4-1]; - *пояснює зв'язок* тексту із власним досвідом, навколишнім світом та раніше прочитаними текстами [2 МОВ 2-2.4-2]; - *пояснює* роль ілюстрацій, таблиць, графіків, схем для глибшого розуміння змісту тексту [2 МОВ 2-2.4-3]; - *висловлює* думку про те , як факти, ідеї прочитаного

	можуть допомогти в конкретних життєвих ситуаціях [2 МОВ 2-2.4-4]; - *обирає,* до кого з дорослих можна звернутися за підтвердженням правдивості прочитаної інформації [2 МОВ 2-2.4-5]
На основі тексту малює/добирає ілюстрації, фіксує інформацію графічно	**Учень / учениця:** - *малює або добирає* ілюстрації до художнього тексту, створює аплікації, ліпить (напр., персонажів казок тощо) [2 МОВ 2-2.6-1]; - *представляє інформацію* графічно (схеми, таблиці, діаграми) [2 МОВ 2-2.6-2]; - *добирає* відповідні твори мистецтва, співзвучні з текстом [2 МОВ 2-2.6-3]
Експериментує з текстом (змінює кінцівку, місце подій)	**Учень / учениця:** - *фантазує* на основі прочитаного: придумує іншу кінцівку літературного твору, змінює місце подій, додає нових персонажів [2 МОВ 2-2.7-1]; - *читає за ролями* фрагменти літературного твору [2 МОВ 2-2.7-2]

Пропонований зміст

Книжка як джерело задоволення і знань.
Назва книжки.
Елементи книжки: обкладинка, титульна сторінка, ілюстрації.
Мета читання (розважитися, отримати інформацію).
Пошук у тексті необхідної інформації.
Вибіркове читання.
Художня і науково-популярна література, тексти із щоденного життя.
Структура тексту-розповіді: початок дії, розвиток дії, кінець дії.
Бібліотека як освітньо-культурний центр.
Науково-популярні тексти.
Мета, тема, головна думка.
Ключові слова.
Головна і другорядна інформація в тексті.
Довідкова література: словники, довідники, дитячі енциклопедії.
Тематика науково-популярних текстів: «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» тощо.
Художні тексти.
Малі фольклорні форми: загадки, скоромовки, прислів'я, приказки, ігровий фольклор, казки, пісні, легенди, міфи.
Літературні казки й оповідання українських та іноземних авторів.
Теми дитячого читання: пригоди, фантастика, сім'я, дружба, етичні проблеми, патріотизм, відданість, любов до рідного краю, Україна тощо.
Тексти зі щоденного життя.
Анкети, електронна пошта, інструкції, запрошення, етикетки, листи приватні й офіційні, карти, кулінарні рецепти, оголошення тощо.
Аналіз художнього тексту.
Місце і час подій, персонажі (вчинки, мотиви поведінки, думки, емоції), конфлікт або проблема, розвиток подій, розв'язка конфлікту.

Тема, ідея художнього тексту.
Роль заголовка. Зв'язок між заголовком і змістом тексту.
Автор і оповідач. Аналіз вчинків персонажів (причини і наслідки).
Виявлення власного ставлення до вчинків.
Стратегії вдумливого читання.
Перед читанням (визначення мети читання, прогнозування змісту); під час читання (розуміння лексики, створення в уяві картин, які відповідають змісту, прогнозування розвитку подій, відповідь на запитання, поставлені перед читанням); після читання (зв'язок книжкових подій з подіями із власного життя, формування власного погляду на книжку).
Мова художнього твору.
Діалоги, монологи, оповідач, засоби художньої виразності у тексті (порівняння, метафори тощо, без уведення термінів), пряме й переносне значення слів у художньому тексті.
Слова і вирази, які характеризують персонажа, події.
Вірш.
Рима, ритм, настрій у вірші.
Сила і тон голосу, темпоритм при читанні вірша. Емоційний вплив.
Інтерпретація художнього тексту.
Виразне читання, драматизація, читання в ролях, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, його «модернізація», продовження тексту.
Запитання до окремих абзаців і до тексту.
Емоційний вплив творів на читача.
Опис настрою, почуттів, викликаних твором, порівняння їх із почуттями, викликаними подіями власного життя.
Улюблений персонаж, улюблена частина твору

3. Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
1	2
Пише рукописними буквами, злито, розбірливо; створює невеликі та нескладні за змістом висловлювання, записує їх; правильно записує слова, які пишуться так, як вимовляються	**Учень / учениця:** - *обмінюється* елементарними письмовими повідомлення (записка, лист, вітальна листівка) [2 МОВ 3-3.1-1]; - *обирає* для написання висловлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір тощо) [2 МОВ 3-3.1-2]; - *створює* невеликі висловлення на добре відому тему з різною метою спілкування; *записує* їх розбірливо, рукописними буквами [2 МОВ 3-3.1-3]; - *записує* окремі слова та речення, дотримуючись опрацьованих правил щодо оформлення речення на письмі, а також слів, які пишуться так, як вимовляються [2 МОВ 3-3.1-4]
Обмінюється короткими письмовими повідомленнями	**Учень / учениця**: - *створює* прості тексти за допомогою цифрових пристроїв (питання, вибачення, подяка, побажання, прохання, поздоровлення, запрошення, порада, згода, відмова тощо) [2 МОВ 3-3.2-1]; - *використовує* доречно поширені графічні зображення смайлів [2 МОВ 3-3.2-2]
Перевіряє написане, виявляє і виправляє недоліки письма самостійно чи за допомогою	**Учень / учениця:** - *відновлює* деформований текст [2 МОВ 3-3.3-1]; - *перевіряє*, чи є в написаному тексті помилки на вивчені

вчителя; обговорює створений текст і вдосконалює його за допомогою інших осіб	правила, виправляє їх [2 МОВ 3-3.3-2]; - *удосконалює* з допомогою вчителя / вчительки власний текст (лексика, будова речення, форми слова) [2 МОВ 3-3.3-3]

Пропонований зміст

Комунікативна спрямованість процесу письма.
Відомості про письмо як засіб спілкування на відстані та в часі.
Загальне ознайомлення з історією письма.
Малюнкове письмо стародавніх народів(на рівні оповідань).
Графіка, орфографія та пунктуація.
Буква як знак звука. Алфавіт.
Велика буква в іменах людей, кличках тварин і деяких географічних назвах (назви міст, річок).
Правила оформлення висловлювання на письмі (велика буква на початку речення, крапка, знак оклику, знак запитання в кінці речення, правила переносу слів, окреме написання слів-помічників і слів-назв).
Правила оформлення діалогу на письмі.
Орфографічний словник як джерело для перевірки орфограм.
Будова словника та прийоми роботи з ним.
Друкований текст – зразок орфографічних написань.
Редагування як спосіб удосконалення тексту.
Жанри писемного мовлення.
Лист, оголошення, подяка тощо як писемні висловлення.
Учасники безпосереднього спілкування та оповідач.
Текст-розповідь.
Частини тексту: зачин, головна частина, кінцівка.
Текст-опис.
Тема тексту та його головна думка.
Назва тексту. Назва тексту як відображення теми. Назва тексту як відображення головної думки.
Спілкування за допомогою цифрових пристроїв.
Короткі письмові висловлення для спілкування за допомогою цифрових пристроїв (запитання, вибачення, подяка, побажання, прохання, поздоровлення, запрошення, порада, згода, відмова тощо).
Піктограми для зображення емоцій (емотикони, зокрема графічні зображення смайлів).
Правила поведінки і безпека в інтернет-просторі.

4. Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
1	2
За допомогою вчителя виявляє очевидні ідеї у простих текстах, медіатекстах	**Учень / учениця:** - *обговорює* зміст і форму простого медіатексту (світлини, фотоколаж, листівка, мультфільм), *виявляє* (з допомогою вчителя / вчительки) очевидні ідеї у простих медіатекстах [2 МОВ 4-1.4-4]; - *спостерігає* за використанням кольору, музики, анімації в медіатексті [2 МОВ 4-1.4-5]; - *визначає*, кому і для чого призначений медіатекст [2 МОВ 4-1.4-6]; - *визначає* тему і головну думку простих візуальних медіатекстів [2 МОВ 4-1.4-7]

Висловлює думки щодо простого медіатексту	**Учень / учениця:** - *висловлює* власні думки і почуття з приводу прослуханих / переглянутих простих медіатекстів (світлини, мультфільми, комп'ютерні ігри, реклама тощо) [2 МОВ 4-1.5-5]; - *висловлює* власні думки і почуття з приводу прочитаних простих медіатекстів (комікси, дитячі журнали, реклама тощо) [2 МОВ 4-1.5-6]
Створює прості медіатексти	**Учень / учениця:** - *створює* прості аудіальні медіапродукти (презентує роботу групи, робить оголошення зі сцени, повідомляє новини через гучномовець тощо) з допомогою вчителя / вчительки, зважає на мету й аудиторію [2 МОВ 4-1.7-5]; - *створює* прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо) з допомогою вчителя / вчительки, зважає на мету й аудиторію [2 МОВ 4-1.7-6]

Пропонований зміст

Уявлення про медіа, медіаграмотність.
Призначення (мета) і цільова аудиторія (Хто буде це дивитися / слухати? Чому?).
Правдива і неправдива інформація.
Візуальні медіа.
Книжка як джерело інформації.
Періодичні друковані видання (журнал, газета).
Фотографія як джерело інформації (наприклад: пейзаж, портрет, сюжетна світлина).
Малюнок як джерело інформації. Комікси.
Аудіовізуальні медіа.
Мультфільми.
Улюблений герой.
Кіноафіша (інформаційне призначення).
Колір, звук, музика в мультфільмах.
Критерії добору мультфільмів для перегляду.
Інтернет.
Загальне уявлення про віртуальне спілкування, етику віртуального спілкування, безпеку в Інтернеті.
Комп'ютерні ігри як джерело навчання, розвитку і відпочинку. Вплив на здоров'я.
Реклама.
Вплив реклами на поведінку людини.
Реклама в медіа.
Як захиститися від небажаного впливу реклами.
Зміст і форма медіатекстів.
Теми, емоційно-ціннісне навантаження медіатекстів.
Елементи форми і їх значення для сприйняття основних ідей (колір, музика, анімація у мультфільмах), музика в рекламі

5. Змістова лінія «Досліджуємо мовлення»	
1	**2**
Спостерігає за мовними одиницями та явищами, відкриває деякі закономірності	**Учень / учениця:** - *аналізує* звуковий склад слова (кількість складів, наголошений та ненаголошені склади, голосні та

співвідношення звуків і букв, значення слів, їх граматичної форми та ролі в реченні; спостерігає за власним мовленням та мовленням інших осіб, удосконалює власне мовлення за допомогою інших осіб	приголосні звуки) [2 МОВ 5-4.1-1]; - *порівнює* власне мовлення з мовленням інших (швидкість, вимова звуків і наголошування слів) [2 МОВ 5-4.1-2]; - *обирає* букви на позначення звуків на письмі, враховуючи правила позначення твердості – м'якості приголосних звуків, звука [й] в різних позиціях слова, подовжених приголосних звуків [2 МОВ 5-4.1-3]; - *знаходить* у висловленні і пояснює роль синонімів, антонімів, багатозначних слів, споріднених слів [2 МОВ 5-4.1-4]; - *знаходить* у художніх текстах виражальні засоби мови і пояснює їхню роль [2 МОВ 5-4.1-5]; - *знаходить* у тексті речення різних видів (питальні, розповідні, спонукальні; окличні й неокличні) і доводить доцільність їх використання для досягнення мети спілкування) [2 МОВ 5-4.1-6]; - *утворює* відповідні граматичні форми слів для поширення або ускладнення речення [2 МОВ 5-4.1-7]; - *знаходить* слова в орфографічному словнику, щоб перевірити написане [2 МОВ 5-4.1-8]; - *розрізняє* різні види текстів (розповідь, опис) і пояснює їх призначення [2 МОВ 5-4.1-9]
Експериментує звуками, словами, фразами в мовних іграх; аналізує за допомогою вчителя мовлення літературних персонажів	**Учень / учениця:** - *творить* нові слова на основі запропонованих (замінює звуки, міняє послідовність складів, замінює або об'єднує частини слова) [2 МОВ 5-4.2-1]; - *творить* власні художні тексти малих жанрів (загадки, лічилки, мирилки тощо) на основі відомих [2 МОВ 5-4.2-2]; - *знаходить* у мовленні персонажа слова, які його вирізняють з-посеред інших персонажів; *пояснює,* як використання деяких слів характеризує персонажа [2 МОВ 5-4.2-3]

Пропонований зміст

Слово та речення.
Називна функція слова.
Слова-назви предметів, дій, ознак.
Група слів і речення. Зв'язок слів у реченні.
Форма слова. Слова-помічники та їх роль у реченні.
Питальні, розповідні, спонукальні речення; окличні й неокличні речення.
Звуки мовлення.
Звуки природи, навколишнього світу та звуки мовлення як "будівельний матеріал" для слова.
Змісторозрізнювальна роль звуків.
Склад як найменша вимовна одиниця.
Наголос. Змісторозрізнювальна роль наголосу.
Голосні та приголосні звуки. Звуки тверді та м'які. Пом'якшені звуки. Звуки дзвінкі та глухі. Подовжені звуки.
Закономірності позначення звуків буквами.

Позначення твердості та м’якості приголосних звуків на письмі.
Позначення звука [й] у різних позиціях.
Позначення звуків на письмі на слух, за орфографічним словником, за правилом.
Будова слова.
Основа та закінчення.
Корінь слова.
Форми слова та споріднені слова.
Лексичне значення слова.
Слова однозначні й багатозначні.
Пряме та переносне значення слова.
Багатозначні слова і омоніми.
Синоніми. Власний словниковий запас

6. Змістова лінія «Театралізуємо»	
1	**2**
Відтворює емоції літературних персонажів під час інсценізації	**Учень / учениця:** - *використовує* голос і мову тіла (міміку, жести, рухи) для відтворення емоцій персонажів казок, байок тощо [2 МОВ 6-2.3-3]
Імпровізує з репліками під час інсценізації	**Учень / учениця:** - *імпровізує* з інтонацією, тембром та силою голосу, відтворюючи репліки персонажів казок, віршів, народних пісень тощо [2 МОВ 6-2.7-3]
Створює прості медіапродукти з допомогою інших осіб	**Учень / учениця:** - *передає своє враження* від побаченого в малюнках, у листах подяки [2 МОВ 6-3.1-5]; - *створює* в групі афішу, реквізит, костюми, маски, декорації [2 МОВ 6-3.1-6]
Висловлює власні погляди щодо предмета обговорення; намагається зробити так, щоб висловлювання було зрозуміле і цікаве для інших осіб; правильно вимовляє загальновживані слова	**Учень / учениця:** - *обговорює* враження від драматизації з позиції глядача, зосереджуючи увагу на тому, наскільки обрані інтонації відповідають ролі [2 МОВ 6-1.6-6]; - *ділиться* театральним *досвідом* та *описує* власні почуття, використовуючи доречно тематичну групу слів «театр» [2 МОВ 6-1.6-7]
Аналізує за допомогою вчителя мовлення літературних персонажів	**Учень / учениця:** - *описує* власні почуття від виконання ролі з позиції учасника драматизації, зосереджуючи увагу на тому, наскільки обрані інтонації допомагали створити образ [2 МОВ 6-4.2-4]

Пропонований зміст

Театр і гра.
Інсценізація улюблених казок і віршів.
Вистава.
Діалог між акторами – обмін висловлюваннями.
Важливість імпровізації у грі.

Простір для гри акторів у спілкування.
Актори як учасники гри у спілкування.
Роль глядачів у виставі.
Репліка як словесний складник висловлювання.
Жести, міміка, інтонації, пози, дії – несловесний складник висловлювання.
Декорації та театральний реквізит. Театральний костюм як складник ролі. Театральна афіша.
Різновиди традиційного і нетрадиційного театру.
Драматичний театр.
Пантоміма.
Ляльковий театр (театр картинок, пальчиковий театр, театр рукавичок, «шкарпетковий» театр тощо).
Театр тіней.
Тематична група слів «театр»: актор, афіша, глядач, гра, декорації, жест, міміка, пантоміма, п'єса, режисер, реквізит, ремарка, репетиція, роль, сцена

Мовно-літературна освітня галузь

Іншомовна освіта (англійська, німецька, французька, іспанська та інші мови)

Пояснювальна записка

Освітню програму з іншомовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою іншомовної освіти для загальної середньої освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей і задоволення різних життєвих потреб дитини.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** іншомовної освіти у початковій школі є:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених цією програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати в разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування;
- обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб;
- ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах опанування іноземної мови в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає ознайомлення з культурою народу, чию мову вивчають учні. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 2-го класу учні загальноосвітніх навчальних закладів досягають рівня Pre-A1, а на кінець 4-го класу – рівня A1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень в кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти»[1].

Відповідно до мети іншомовної освіти та завдань у початковій школі, виокремлено такі **змістові лінії**: «Сприймання на слух», «Зорове сприймання», «Усна взаємодія», «Усне висловлювання», «Писемна взаємодія», «Писемне висловлювання», «Онлайн взаємодія».

[1] Йдеться про документ: Common European Framework of reference for language learning, teaching and assessment.

Іншомовна комунікативна компетентність виявляється в безпосередньому та опосередкованому міжкультурному спілкуванні. Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістових ліній ***«Сприймання на слух»***, ***«Усна взаємодія»***, ***«Усне висловлювання».*** Змістова лінія ***«Сприймання на слух»*** передбачає залучення учнів до дій зі сприймання коротких простих запитань, тверджень, вказівок, інструкцій та реагування на них вербально і/ або невербально. Змістова лінія ***«Усна взаємодія»*** спрямована на розвиток умінь розпізнавати знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті; ставити запитання та давати відповіді про себе та щоденні справи. Змістова лінія ***«Усне висловлювання»*** передбачає творення коротких фраз про себе, надавання базової персональної інформації (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність).

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані в просторі та часі) запропоновано змістові лінії ***«Зорове сприймання»*** (читач – автор), ***«Писемна взаємодія»***, ***«Писемне висловлювання»***, ***«Онлайн взаємодія».*** Усі перелічені змістові лінії забезпечують для учня здобуття досвіду опосередкованого спілкування та опанування низки комунікативних умінь, що дасть змогу учням розвивати комунікативну компетентність. Змістова лінія ***«Зорове сприймання»*** передбачає сприймання та розпізнавання знайомих слів у супроводі малюнків. У рамках змістової лінії ***«Писемне висловлювання»*** учні навчаються писати короткі фрази для надання базової інформації. Результатом опрацювання змістової лінії ***«Онлайн взаємодія»*** є оволодіння вміннями встановлювати базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання, та розміщувати прості твердження про себе у форматі онлайн.

Результати навчання і пропонований зміст

1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання** *(рівень Pre-A1)*
1	**2**
1. Змістова лінія «Сприймання на слух»	
Розуміє короткі, прості запитання, твердження, прохання/вказівки та реагує на них вербально та/або невербально	**Учень / учениця:** - *реагує* на короткі, прості запитання, твердження, вказівки та інструкції, якщо вони вимовляються повільно й чітко, супроводжуються відеорядом (наочністю) чи жестами для полегшення сприймання та повторюються за необхідності [2 ІНО 1-1.1-1]; - *розпізнає* знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке [2 ІНО 1-1.1-2]
Розпізнає знайомі слова і фрази під час сприймання усної інформації	**Учень / учениця:** - *розпізнає* числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке [2 ІНО 1-1.2-1]
2. Змістова лінія «Зорове сприймання»	
Розпізнає знайомі слова з опорою на наочність	**Учень / учениця:** - *розпізнає* знайомі слова, що супроводжуються малюнками [2 ІНО 2-2.1-1]; - *сприймає* короткі, прості інструкції у знайомому контексті

	[2 ІНО 2-2.1-2]; - *здогадується* про значення слів, якщо вони супроводжуються малюнком або символом [2 ІНО 2-2.1-3]
3. Змістова лінія «Усна взаємодія»	
Запитує та повідомляє інформацію про себе та повсякденні справи, вживаючи короткі сталі вирази та використовуючи за потребою жести	**Учень / учениця:** - *запитує* інших та *відповідає* на запитання про себе та повсякденну діяльність [2 ІНО 3-3.1-1]; - *вітається* та *прощається* [2 ІНО 3-3.1-2]; - *уточнює* інформацію [2 ІНО 3-3.1-3]
4. Змістова лінія «Усне висловлювання»	
Описує себе та свій стан короткими фразами	**Учень / учениця:** - *описує* себе та власний досвід, уживаючи прості слова та формульні вирази [2 ІНО 4-3.2-1]; - *виражає* свої почуття та думки, вживаючи прості слова та супроводжуючи їх невербально [2 ІНО 4-3.2-2]
5. Змістова лінія «Писемна взаємодія»	
Надає найпростішу інформацію про себе у письмовій формі (записка, анкета)	**Учень / учениця:** - *надає* елементарну інформацію в анкеті, використовуючи прості фрази, з опорою на наочність, модель [2 ІНО 5-3.3-1]; - *використовує* найпростіші формули ввічливості (вітання, подяка, прощання) у записці [2 ІНО 5-3.3-2]
6. Змістова лінія «Писемне висловлювання»	
Пише короткими фразами про себе	**Учень / учениця:** - *пише* про себе простими фразами з опорою на наочність, модель [2 ІНО 6-3.4-1]; - *записує* прості слова, які відображають його / її емоційний стан (сум, радість) та вподобання [2 ІНО 6-3.4-2]
7. Змістова лінія «Онлайн взаємодія»	
Пише короткі фрази в режимі реального часу у разі потреби з використанням словника	**Учень / учениця:** - *встановлює* базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання [2 ІНО 7-3.5-1]; - *розміщує* прості онлайн вітання, вживаючи елементарні сталі вирази [2 ІНО 7-3.5-2]; - *розміщує* онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна обрати з меню та / або скористатись онлайн перекладачем [2 ІНО 7-3.5-3]

Пропонований зміст

Тематика ситуативного спілкування та лексичний діапазон:
Я, моя родина і друзі (члени родини, числа до 20, вік молодших членів родини і друзів, щоденні справи).
Дозвілля (кольори, іграшки, дії, дні тижня, прогулянка, захоплення).
Природа (домашні улюбленці, пори року, дикі та свійські тварини).
Свята і традиції в Україні та у країні виучуваної мови (назви свят, вітання, день народження, час (години), святкове меню).
Людина (частини тіла, предмети одягу).
Харчування (просте меню, фрукти, овочі, напої, ціна).
Школа (шкільне приладдя, шкільні меблі, моя класна кімната).

Мовленнєві функції:
привітатися, попрощатися, попросити вибачення, подякувати, представити себе / когось, називати / описувати когось / щось, ставити запитання і відповідати на них, розуміти та виконувати прості вказівки / інструкції / команди, розуміти прості інформаційні знаки, вітати зі святом, виражати настрій.

Мовний інвентар *(лексика і граматика)* є орієнтовним. Його добір здійснюється відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому його не структуровано в окремі лексичні або граматичні теми, а запропоновано вивчати в контексті тематики ситуативного спілкування. Вивчення граматичного матеріалу відбувається здебільшого на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках без пояснення морфологічних та синтаксичних зв’язків між частинами мови або структурними одиницями, що входять до цього зразка

Математична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітня програма з математики для 1 – 4 класів спрямована на формування в учнів математичної ключової і предметної компетентностей, реалізацію мети та загальних цілей освітньої галузі, визначених у Державному стандарті початкової освіти (далі Стандарт).

При конструюванні програми головний акцент зроблено на реалізацію компетентнісного підходу у викладанні математики. Визначальними у структурі програми є обов'язкові та очікувані результати навчання на кінець другого та четвертого класів.

Такий підхід дає можливість чітко бачити, якими компетентностями мають оволодіти молодші школярі на першому та другому циклах початкової освіти, а вчитель не мусить концентрувати свою увагу на вивченні однакового для всіх обсягу і змісту матеріалу, залишаючи за собою право його вибору з урахуванням вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб учнів шляхом розроблення власної освітньої програми.

Мет ою математичної освітньої галузі Стандарт визначає «розвиток математичного мислення дитини, здатностей розуміти й оцінювати математичні факти й закономірності, робити усвідомлений вибір, розпізнавати в повсякденному житті проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, моделювати процеси та ситуації для вирішення проблем».

У відповідності із загальними цілями найважливішими **завданнями** навчання математики можуть бути:

- формування здатності розпізнавати серед повсякденних проблем ті, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів та способів;
- розвиток уміння здійснювати дослідження, аналіз, планування послідовності дій для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту, зокрема й сюжетних задач;
- формування та розвиток усвідомлених і міцних обчислювальних навичок;
- вироблення вміння описувати побачене, почуте, прочитане за допомогою простих математичних моделей;
- формування відповідального ставлення щодо висування гіпотез, їх оцінки, доведення або спростування, обґрунтування свого вибору;
- вироблення досвіду дослідження просторових відношень, форм об'єктів навколишнього світу, конструювання площинних та об'ємних геометричних фігур;
- вироблення вміння сприймати, перетворювати та оцінювати отриману інформацію, використовуючи різні джерела, у тому числі й засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

У початковому курсі математичної освіти відповідно до зазначеної мети і сформульованих завдань виділено такі змістові лінії: **«Лічба»**, **«Числа. Дії з числами»**, **«Вимірювання величин»**, **«Просторові відношення. Геометричні фігури»**, **«Робота з даними»**.

У межах змістових ліній «***Лічба***», «***Числа. Дії з числами***» здійснюється формування поняття числа, насамперед, розуміння учнями принципу утворення різних видів чисел (натуральних одноцифрових, натуральних багатоцифрових, дробових тощо) та способів виконання дій з цими числами – порівняння, додавання, віднімання, множення та ділення. Крім того, розгортається робота з дослідження законів і властивостей, способів виконання арифметичних дій під час розв'язання повсякденних проблем математичного змісту, зокрема й сюжетних задач.

У рамках змістової лінії «***Вимірювання величин***», опираючись на суб'єктний досвід та навички дослідницької роботи, молодші школярі вчаться *вимірювати величини* довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів, оперувати грошима.

Разом з тим, учні виконують перетворення, порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел, розв'язують повсякденні проблеми математичного змісту, в тому числі й сюжетні задачі, використовуючи різні одиниці вимірювання величин.

У процесі навчальної роботи з різного роду величинами виокремлюється також і *робота з геометричним матеріалом,* дослідження просторових відношень та геометричних фігур різних форм, конструювання площинних та об'ємних фігур з підручного матеріалу, створення макетів реальних та уявних об'єктів різних конструкцій, виконання простих завдань, описаних у математичних текстах, в т.ч. й сюжетних задачах геометричного змісту (змістова лінія «***Просторові відношення. Геометричні фігури***»).

Формування в учнів уміння аналізувати повсякденні проблеми математичного змісту потребує оволодіння ними *математичним моделюванням* як прийомом *діяльності* при дослідженні реальних об'єктів і процесів та при розв'язуванні навчально - пізнавальних і практико зорієнтованих задач, використовуючи різні джерела інформації, в тому числі й засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

З прикладами так званих «фізичних» моделей школярі зустрічаються ще в дошкіллі: іграшки, що оточують дитину, фотографія людини, глобус та ін., а математичне моделювання – це створення моделей та їх дослідження засобами математики.

З 1-го класу учнів варто привчати до роботи з різного виду *простими математичними моделями,* оскільки вони так чи інакше допомагають виділити, впорядкувати, проаналізувати та зафіксувати дані (подані в умові задачі, зібрані за допомогою опитувальника тощо). Ця робота розгортається у межах змістової лінії «***Робота з даними***».

Таким чином, упродовж двох циклів навчання математики у поєднанні з іншими освітніми галузями у здобувачів початкової освіти здійснюватиметься формування знань, умінь, ставлень, що є сутністю компетентнісного підходу, для забезпечення подальшої здатності успішно навчатися, усвідомлюючи роль математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й клас

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
1	**2**
1. Змістова лінія «Лічба»	
лічить об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах ста та упорядковує їх	**Учень / учениця:** - *лічить* за правилами лічби об'єкти навколишнього світу (розташовані послідовно, по колу, хаотично; двійками, п'ятірками, десятками) [2 МАО 1-4.2-1]; - *лічить* до 100 в прямому і зворотному порядку [2 МАО 1-4.2-2]
Розпізнає серед ситуацій із свого життя ті, що потребують перелічування об'єктів, вимірювання величин, обчислення	**Учень / учениця:** - *уживає* в мовленні порядкові числівники при встановленні порядкового номера об'єкта відносно іншого [2 МАО 1-1.1-1]; - *відтворює* в різних видах діяльності ймовірні та фактичні результати лічби об'єктів, що їх оточують (малює, викладає мозаїку, створює аплікацію, співає, складає власні лічилки тощо) [2 МАО 1-1.1-2]

Визначає істотні, спільні і відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; порівнює, об'єднує у групу і розподіляє на групи за спільною ознакою	**Учень / учениця:** - *визначає* істотні, спільні та відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу [2 МАО 1-4.1-1]; - *порівнює* і *впорядковує* об'єкти навколишнього світу за однією або декількома ознаками [2 МАО 1-4.1-2]; - *об'єднує* об'єкти у групу за спільною ознакою [2 МАО 1-4.1-3]; - *розбиває* об'єкти на групи за спільною ознакою [2 МАО 1-4.1-4]
Зіставляє одержаний результат з прогнозованим	**Учень / учениця:** - *прогнозує* результат лічби об'єктів навколишнього світу, доступних для спостереження [2 МАО 1-3.3-1]; - *припускає,* як і на скільки рівних частин треба поділити об'єкти / групи об'єктів [2 МАО 1-3.3-2]; - *зіставляє* одержаний результат лічби об'єктів з прогнозованим [2 МАО 1-3.3-3]; - *виконує* перевірку правильності лічби довільним способом [2 МАО 1-3.3-4]; - *робить висновок* про достовірність передбаченого результату [2МАО 1-3.3-5]
Пропонований зміст Ознаки об'єктів навколишнього світу: колір, розмір, форма тощо. Спільні та відмінні ознаки. Порівняння і впорядкування об'єктів навколишнього світу за однією або декількома ознаками. Лічба за правилами об'єктів навколишнього світу в межах 100. Порядкова лічба. Лічба в прямому і зворотному порядку. Лічба двійками, п'ятірками, десятками. Співставлення ймовірного та фактичного результатів лічби. Перевірка правильності лічби зручним для себе способом.	
2. Змістова лінія «Числа. Дії з числами»	
1	**2**
Лічить об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах ста та упорядковує їх	**Учень / учениця:** - *читає* і *записує* натуральні числа (мінімум до 100) та нуль – словами і цифрами[2 МАО 2-4.2-3]; - *утворює* натуральні числа прилічуванням і відлічуванням одиниці [2 МАО 2-4.2-4]; - *досліджує*, що одна і та ж цифра в записі числа набуває різних значень залежно від своєї позиції [2 МАО 2-4.2-5]; - *порівнює* натуральні числа в межах 100, позначає результат порівнювання за допомогою знаків >, <, = [2 МАО 2-4.2-6]; - *співвідносить* кількість об'єктів навколишнього середовища з відповідним натуральним числом і навпаки [2 МАО 2-4.2-7]; - *ділить* конкретні об'єкти / групи об'єктів навпіл, на три, чотири рівні частини (яблуко, торт, піца, квадрат, цукерки, зошити, книжки та ін.) у процесі гри або імітуючи життєві ситуації, *описує* за допомогою відповідних моделей [2 МАО 2-4.2-8];

	- *демонструє*, що таке цілий предмет і його частини – половина, третина, чверть [2 МАО 2-4.2-9]
Перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) у схему, таблицю, схематичний рисунок	**Учень / учениця:** - *знаходить* потрібну інформацію, використовуючи зокрема й засоби ІКТ [2 МАО 2-2.1-1]; - *перетворює* інформацію (почуту, побачену, прочитану) у схематичний рисунок, схему, таблицю, числовий вираз [2 МАО 2-2.1-2]
Обирає послідовність дій для розв'язання проблемної ситуації	**Учень / учениця:** - *з'ясовує*, яка інформація потрібна для розв'язування проблемного завдання, в тому числі й сюжетних задач (яка інформація наявна, якої інформації немає і яку треба знайти) [2 МАО 2-2.2-1]; - *описує (коментує) послідовність* дій стосовно розв'язання проблемного завдання (в тому числі сюжетної задачі) за допомогою дорослого або самостійно [2 МАО 2-2.2-2]
Обчислює усно зручним для себе способом у навчальних і практичних ситуаціях	**Учень / учениця:** - *оперує* числами в межах 100, розв'язуючи різні життєві проблеми (шукає номер квартири (будинку), місця в кінотеатрі, у вагоні потяга, автобусі, літаку, номер кабінету в різних установах, номер телефону тощо) [2 МАО 2-4.3-1]; - *обчислює* суму (додає), різницю (віднімає), добуток (множить), частку (ділить) зручним для себе способом у межах 100, зокрема й користуючись предметами або засобами, які їх замінюють) [2 МАО 2-4.3-2]; - *знаходить* значення математичних виразів [2 МАО 2-4.3-3]; - *обчислює* значення виразів зі змінною [2 МАО 2-4.3-4]; - *застосовує* різні способи виконання арифметичних дій з числами (додавання, віднімання, множення, ділення) під час розв'язування завдань та конкретних життєвих проблем, описаних у математичних задачах [2 МАО 2-4.3-5]
Встановлює залежність між компонентами і результатом арифметичної дії	**Учень / учениця:** - *розуміє* залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів [2 МАО 2-4.8-1]
Прогнозує результат виконання арифметичних дій	**Учень / учениця:** - *прогнозує* результат обчислень [2 МАО 2-1.3-1]; - *переконується* в достовірності обчислення, здійснивши перевірку зручним для себе способом, робить відповідний висновок [2 МАО 2-1.3-2]

Перевіряє правильність результату арифметичної дії; виявляє та виправляє помилки	**Учень / учениця:** - *знаходить* помилки у математичних обчисленнях, *усуває* їх, виконуючи необхідні дії [2 МАО 2-3.4-1]
Визначає достатність даних для розв'язання проблемної ситуації	**Учень / учениця:** - *знаходить* необхідні (суттєві) дані для виконання завдання [2 МАО 2-3.1-1]; - *розуміє,* що для відповіді на запитання може бракувати числових даних [2 МАО 2-3.1-2]
Обирає числові дані, необхідні і достатні для відповіді на конкретне запитання; визначає дію (дії) для розв'язання проблемної ситуації, виконує її (їх)	**Учень / учениця:** - *визначає* числові дані, необхідні і достатні для відповіді на конкретне запитання [2 МАО 2-2.3-1]; - *розв'язує* проблемні ситуації з опорою на прості математичні моделі [2 МАО 2-2.3-2]
Визначає шляхи розв'язання проблемної ситуації	**Учень / учениця:** - *з'ясовує*, чи існує інший шлях розв'язування проблемної ситуації (з допомогою дорослого або самостійно), *робить* відповідний висновок [2 МАО 2-3.2-1]

Пропонований зміст

Натуральні числа 1-10.
Позначення числа цифрою. Цифра 0. Склад чисел 2-10.
Числова пряма. Попереднє і наступне число.
Числа 11-100. Позиційний запис числа.
Порівняння чисел. Знаки <, > , =.

Арифметичні дії додавання (знаходження цілого) та віднімання (знаходження частини цілого).
Назви компонентів дій додавання та віднімання.
Знаходження невідомих компонентів дій додавання та віднімання
Зв'язок між діями додавання та віднімання.
Переставний закон додавання.
Додавання і віднімання чисел у межах 100
Прийоми виконання арифметичних дій додавання і віднімання.

Арифметичні дії множення та ділення.
Назви компонентів дій множення і ділення.
Знаходження невідомих компонентів дій множення та ділення
Зв'язок між діями множення і ділення.
Переставний закон множення.

Ціле, частини цілого.
Різницеве та кратне порівняння.

Математичний вираз та його значення.
Порядок виконання дій у математичних виразах на 1 – 2 дії.
Вирази зі змінною на 1-2 дії.

Ймовірний та фактичний результати обчислень.

Числові рівності і нерівності.

Життєві ситуації, які розв'язуються математичним шляхом (тексти математичного змісту, сюжетні задачі), їх розв'язання з опорою на прості математичні моделі.

Помилки в обчисленнях. Способи усунення помилок.

3. Змістова лінія «Вимірювання величин»

1	2
Вимірює величини за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів	**Учень / учениця:** - *здійснює* вимірювання величин, маючи вільний доступ до необхідних вимірювальних приладів (лінійка, термометр, годинник, мензурка) та різного роду нестандартних мірок / підручних засобів (стрічка, сірникова коробка, пісковий годинник, склянка, ложка тощо) [2 МАО 3-4.7-1]; - *знає* одиниці вимірювання величин та співвідношення між ними [2 МАО 3-4.7-2]; - *записує* результати вимірювання основних величин у сантиметрах (см), дециметрах (дм), метрах (м); кілограмах (кг), центнерах (ц); градусах Цельсія (C°), годинах (год), хвилинах (хв); літрах (л) [2 МАО 3-4.7-3]; - *вимірює* довжини предметів або відрізків) [2 МАО 3-4.7-4]; - *будує* відрізки заданої довжини) [2 МАО 3-4.7-5]; - *визначає* час з точністю до п'яти хвилин [2 МАО 3-4.7-6]; - *позначає* час на зображенні/ макеті циферблату годинника зі стрілками [2 МАО 3-4.7-7]; - *використовує* календар для опису і розв'язання повсякденних проблем [2 МАО 3-4.7-8]; - *вимірює* місткість посудини за допомогою літрової мірки [2 МАО 3-4.7-9]
Аналізує проблемні ситуації зі свого життя; визначає групу пов'язаних між собою величин для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту	**Учень / учениця:** - *розв'язує* проблемні ситуації зі свого життя, що містять групи пов'язаних між собою величин (довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) [2 МАО 3-1.2-1]; - *оперує* грошима, здійснюючи покупки у крамницях (справжніх та уявних), продаж і покупки на шкільних ярмарках та ін. [2 МАО 3-1.2-2]; - *порівнює* об'єкти навколишнього світу за довжиною, масою, місткістю (об'ємом) [2 МАО 3-1.2-3]; - *розуміє,* які одиниці вимірювання величини доцільно використовувати в конкретному випадку [2 МАО 3-1.2-4]; - *порівнює* іменовані числа, подані в одиницях довжини,

	маси, місткості (об'єму), часу, температури [2 МАО 3-1.2-5]; - *перетворює* іменовані числа, виражені в одиницях двох найменувань [2 МАО 3-1.2-6]; - *виконує* дії додавання і віднімання з іменованими числами, поданими в однакових одиницях вимірювання [2 МАО 3-1.2-7]
Пропонований зміст Вимірювання величин (довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) за допомогою підручних засобів та вимірювальних приладів. Одиниці вимірювання величин та співвідношення між ними. Запис результатів вимірювання величин. Вимірювання довжини предметів або відрізків. Побудова відрізків заданої довжини. Визначення часу за годинником з точністю до 1 год / 5 хв. Календар та його використання для опису і розв'язання повсякденних проблем. Вимірювання місткості (об'єму) посудини за допомогою літрової (або іншої) мірки. Порівняння об'єктів навколишнього світу за довжиною, масою, місткістю (об'ємом). Доцільність застосування одиниць вимірювання величин у конкретних випадках. Гроші. Операції з грошима. Формування поняття «решта» Іменовані числа. Перетворення іменованих чисел, виражених в одиницях двох найменувань. Порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел. Розв'язання проблемних ситуацій зі свого життя, що містять групи пов'язаних між собою величин.	
4. Змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури»	
1	**2**
Орієнтується на площині і в просторі; описує або зображає схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів	**Учень / учениця:** - *встановлює відносне* розміщення об'єктів на площині та у просторі (лівіше, правіше, вище, нижче тощо), використовуючи математичну мову [2 МАО 4-4.4-1]; - *демонструє вміння* переміщувати об'єкти в заданих напрямках: справа наліво, зліва направо, зверху вниз, знизу вгору [2 МАО 4-4.4-2]; - *коментує* виконувані дії, вживаючи у мовленні відповідні математичні терміни [2 МАО 4-4.4-3]
Розпізнає знайомі геометричні площинні та об'ємні фігури серед об'єктів навколишнього світу, на малюнках	**Учень / учениця:** - *розрізняє* геометричні площинні та об'ємні фігури за їх істотними ознаками [2 МАО 4-4.5-1]; - *відтворює* досліджувані геометричні форми (вирізає, наклеює, малює, моделює та ін.), використовуючи для цього не лише готові геометричні фігури, а й упізнані у

	предметах навколишнього світу [2 МАО 4-4.5-2]; - *знаходить* відомі площинні та об'ємні фігури серед предметів навколишнього середовища, на малюнках [2 МАО 4-4.5-3]; - *наводить приклади* предметів у навколишньому світі, які мають форму площинної чи об'ємної фігури [2 МАО 4-4.5-4]; - *розрізняє* прямі і непрямі кути, зображає їх на аркуші в клітинку за допомогою косинця [2 МАО 4-4.5-5]; - *будує* прямокутник / квадрат на аркуші в клітинку [2 МАО 4-4.5-6]
Конструює площинні та об'ємні фігури з підручного матеріалу, створює макети реальних та уявних об'єктів	**Учень / учениця:** - *моделює* геометричні фігури з підручного матеріалу (шнурків, олівців, паличок тощо) [2 МАО 4-4.6-1]; - *конструює* знайомі площинні та об'ємні фігури з підручного матеріалу (пластиліну, глини, соломки, конструктора тощо) [2 МАО 4-4.6-2]; - *створює* макети реальних та уявних об'єктів [2 МАО 4-4.6-3]

Пропонований зміст

Розміщення об'єктів на площині та у просторі. Напрямки руху об'єктів.

Геометричні фігури: точка, пряма, крива, промінь, відрізок, ламана, кут, коло, їх істотні ознаки.
Моделювання геометричних фігур з підручного матеріалу (шнурків, олівців, паличок тощо).

Геометричні площинні фігури: трикутник, чотирикутник (прямокутник, квадрат), п'ятикутник, шестикутник, круг, їх істотні ознаки, властивості. Побудова прямокутника /квадрата на аркуші в клітинку.

Геометричні об'ємні фігури: куб, піраміда, куля, конус, циліндр, їх істотні ознаки.

Розпізнавання знайомих геометричних площинних та об'ємних фігур серед предметів навколишнього середовища, на малюнках. Конструювання знайомих площинних та об'ємних геометричних фігур з підручного матеріалу. Створення макетів реальних та уявних об'єктів.

5. Змістова лінія «Робота з даними»	
1	**2**
Аналізує проблемні ситуації свого життя; визначає групу пов'язаних між собою величин для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту	**Учень / учениця:** - *збирає* дані, що відображають повсякденні проблеми, на основі запропонованого опитувальника (два-три запитання) [2 МАО 5-1.2-8]; - *впорядковує, порівнює, групує* дані, застосовуючи прості моделі [2 МАО 5-1.2-9]; - *зчитує* дані з таблиць, піктограм, схем [2 МАО 5-1.2-10]

Пропонований зміст

Збір, впорядкування, порівняння, групування даних. Зчитування даних з таблиць, піктограм,

схем. Виконання простих завдань на основі зібраних (наявних) даних із застосуванням простих моделей.

Природнича освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму природничої освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою природничої освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи, утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в довкіллі.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** природничої освітньої галузі у початковій школі є:

- виховання любові та шанобливого ставлення до природи рідного краю, України, планети Земля;
- формування екологічно й етично обґрунтованої поведінки у природі, залучення до участі у природоохоронних акціях;
- розвиток зацікавлення до пізнання природи, оволодіння способами навчально-пізнавальної діяльності, елементарними дослідницькими вміннями (через експерименти, спостереження);
- поступове формування уявлень про природничо-наукову картину світу через поглиблення початкових знань про природні об’єкти і явища, взаємозв’язки в системі «нежива природа – жива природа», про залежність людини від стану навколишнього середовища та її вплив на нього.

Відповідно до зазначених мети і завдань, виокремлено такі **змістові лінії**: «Я пізнаю природу», «Я у природі», «Я у рукотворному світі».

Змістова лінія ***«Я пізнаю природу»*** спрямована на формування дослідницьких умінь школярів через підтримку допитливості та інтересу до спостережень, експериментів та моделювання для пошуку відповідей на запитання про навколишній світ.

Змістова лінія ***«Я у природі»*** передбачає розвиток уявлень молодших школярів про об’єкти та явища природи, встановлення зв’язків між неживою і живою природою, формування бережливого ставлення до природи; вироблення навичок екологічно доцільної поведінки в довкіллі.

Змістова лінія ***«Я в рукотворному світі»*** спрямована на формування загальних уявлень про світ, створений людиною, понять про взаємозв’язки людини і природи, слугує джерелом натхнення для пошуку та втілення дитячих винахідницьких ідей та проектів.

Провідна роль у вивченні природничої освітньої галузі належить дослідженням (спостереженням, експериментам), екскурсіям, природоохоронній та проектній діяльності школярів.

Результати навчання і пропонований зміст
1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	**2**
1. Змістова лінія «Я пізнаю природу»	
Обирає у найближчому оточенні те, що цікаво дослідити	**Учень / учениця:** - *вирішує,* що він / вона хотів / хотіла б дослідити [2 ПРО 1-1.1-1]; - *визначає,* які органи чуття знадобляться для обраного дослідження [2 ПРО 1-1.1-2]; - *пояснює* різницю між спостереженням за природою і «спогляданням» природи [2 ПРО 1-1.1-3]
Обирає та пояснює дії для дослідження об'єктів природи; визначає можливі результати спостережень/досліджень	**Учень / учениця:** - *пояснює,* навіщо він / вона виконує певні дії, спостерігаючи за природними об'єктами / явищами або експериментуючи з ними [2 ПРО 1-1.2-1]; - *передбачає,* якого результату досліджень він / вона очікує [2 ПРО 1-1.2-2]; - *висловлює здогад* про ймовірний результат [2 ПРО 1-1.2-3]
Пропонує/обирає послідовність кроків під час спостереження/ експерименту	**Учень / учениця:** - *описує* послідовність дій в експерименті / спостереженні [2 ПРО 1-1.3-1]; - *добирає* найпростіші матеріали та прилади, які можна застосувати [2 ПРО 1-1.3-2]
Досліджує обрані природні явища та об'єкти, використовуючи надані прилади, моделі	**Учень / учениця:** - *провадить* (самостійно або в групі) прості спостереження / досліди [2 ПРО 1-1.4-1]; - *застосовує* за потреби найпростіші матеріали та прилади, зокрема лінійку, лупу, терези, термометр [2 ПРО 1-1.4-2]
Описує, що нового дізнався, спостерігаючи та експериментуючи	**Учень / учениця:** - *описує* етапи розвитку рослин [2 ПРО 1-1.5-1]; - *описує,* як вода перетворюється на пару або лід / сніг, як тане лід / сніг, утворюється роса / іній / туман / дощ / паморозь [2 ПРО 1-1.5-2]; - *описує* зміни, що відбуваються з повітрям (розширення під час нагрівання і стискання під час охолодження) [2 ПРО 1-1.5-3]; - *розрізняє* складники ґрунту (пісок, глина, каміння тощо) [2 ПРО 1-1.5-4]; - *розрізняє* звуки за джерелом, гучністю [2 ПРО 1-1.5-5]; - *розрізняє музикальні звуки, звуки мовлення і шуми* [2 ПРО 1-1.5-6];

	- *пояснює,* що люди сприймають звуки по-різному [2 ПРО 1-1.5-7]; - *описує,* як виникають «сонячні зайчики» [2 ПРО 1-1.5-8]; - *пояснює,* чому утворюється тінь [2 ПРО 1-1.5-9]; - *розрізняє* об'єкти, які випромінюють світло, прозорі та непрозорі об'єкти [2 ПРО 1-1.5-10]; - *пояснює,* що люди бачать світ по-різному [2 ПРО 1-1.5-11]
Описує та пояснює те, про що дізнався; радіючи пізнанню нового, розуміє, що помилки є невід'ємною частиною пізнання	**Учень / учениця:** - *розповідає* про власні емоції, які виникають під час спостереження та експериментування [2 ПРО 1-1.6-1]; - *пояснює,* що помилки можуть допомогти у дослідженні [2 ПРО 1-1.6-2]
Знаходить інформацію про природу	**Учень / учениця:** - *використовує* інформацію з відомих та запропонованих іншими джерел (книги, фільми тощо) [2 ПРО 1-2.1-1]; - *запитує,* щоб довідатися більше про природу [2 ПРО 1-2.1-2]; - *визначає,* якої інформації не вистачає для дослідження [2 ПРО 1-2.1-3]; - *вказує* на інформацію, яку не розуміє [2 ПРО 1-2.1-4]
Зображує інформацію про навколишній світ у вигляді малюнка, таблиці	**Учень / учениця:** - *фіксує* здобуту інформацію / дані словами, малюнками, символами, за допомогою цифрових аудіо-, відео-, фотопристроїв [2 ПРО 1-2.2-1]; - *записує* результати дослідів (наприклад, у таблицю) [2 ПРО 1-2.2-2]
Розрізняє проблеми в навколишньому світі, пов'язані з діяльністю людини	**Учень / учениця:** - *співвідносить* об'єкти та явища живої і неживої природи з їхніми зображеннями / описами і навпаки [2 ПРО 1-4.1-1]; - *вирізняє* істотну інформацію про природу [2 ПРО 1-4.1-2]
Розуміє проблему в навколишньому світі; розмірковує, що відомо про цю проблему, як її розв'язати	**Учень / учениця:** - на основі власного досвіду *знаходить* підтвердження правдивості відомостей про природу, висловлює свою думку про це [2 ПРО 1-4.2-1]; - *розрізняє* фантастичне уявлення про об'єкти природи і факти про них на основі доступних джерел [2 ПРО 1-4.2-2]; - *запитує* в дорослих про правдивість здобутої інформації [2 ПРО 1-4.2-3]
Знаходить спільні і відмінні ознаки об'єктів; групує об'єкти навколишнього світу за однією	**Учень / учениця:** - *розпізнає* об'єкти довкілля (за кольором, смаком, формою, звуком тощо) [2 ПРО 1-4.3-1];

або кількома ознаками	- *розрізняє* живі і неживі природні об'єкти [2 ПРО 1-4.3-2]; - *розрізняє* дикорослі й культурні рослини [2 ПРО 1-4.3-3]; - *розрізняє* дерева, кущі, трав'янисті рослини [2 ПРО 1-4.3-4]; - *порівнює* листяні і хвойні, вічнозелені і листопадні рослини [2 ПРО 1-4.3-5]; - *роз*пізнає за деякими ознаками комах, павуків, раків, риб, жаб, птахів і звірів [2 ПРО 1-4.3-6]; - *порівнює* свійських і диких тварин [2 ПРО 1-4.3-7]; - *спостерігає* за перелітними і осілими птахами своєї місцевості й *описує* їхню поведінку [2 ПРО 1-4.3-8]; - *досліджує* свій організм [2 ПРО 1-4.3-9]

Пропонований зміст

Природа навколо мене.
Жива й нежива природа.
Як людина пізнає світ.
Органи чуття, за допомогою яких людина пізнає навколишній світ.
Об'єкти живої і неживої природи та їхні ознаки (величина, колір, форма, смак тощо).
Спостереження та експеримент як основні методи дослідження.
Здогад (гіпотеза).
Прилади, які допомагають досліджувати природу.
Дотримання правил безпеки під час проведення спостережень та дослідів.
Сонце – джерело світла і тепла.
Спостереження за сезонними змінами у природі.
Спостереження за утворенням тіні від предметів.
Спостереження за рослинами і тваринами в різні пори року.
Повітря та його властивості. Вимірювання температури повітря.
Вода та її властивості. Вимірювання температури води.
Ґрунт.
Дослідження складу ґрунту.
Значення ґрунту та його охорона.
Різноманітність рослин.
Будова рослин (корінь, квітка, стебло, листки, плоди).
Плоди і насіння.
Добування олії з насіння соняшника.
Спостереження за етапами розвитку рослин.
Догляд за кімнатними рослинами. Умови вирощування рослин.
Охорона рослин.
Тварини дикі і свійські. Спостереження за тваринами (комахами, павуками, рибами, жабами, птахами, звірами).
Охорона природи. Червона книга України. Заповідники

2. Змістова лінія «Я у природі»

1	2
Виявляє та описує очевидні зв'язки у природі; пояснює, чому потрібно їх враховувати у життєдіяльності людини	**Учень / учениця:** - *визначає* та *описує* місце свого проживання [2 ПРО 2-3.1-1]; - *описує* Україну, її найважливіші географічні об'єкти,

	показує розташування України на карті [2 ПРО 2-3.1-2]; - *описує* об'єкти природи своєї місцевості за певними ознаками [2 ПРО 2-3.1-3]; - *спостерігає* за добовими та сезонними змінами у природі [2 ПРО 2-3.1-4]; - *називає* пори року та відповідні їм місяці; тривалість доби і року [2 ПРО 2-3.1-5]; - *описує* поведінку тварин у різні пори року [2 ПРО 2-3.1-6]; - *описує* життєвий цикл рослин у різні пори року [2 ПРО 2-3.1-7]; - *установлює* взаємозв'язок між порою року і погодою [2 ПРО 2-3.1-8]; - *розуміє* прогноз погоди на радіо і телебаченні, *дослухається* до цих прогнозів (наприклад, одягається відповідно до них) [2 ПРО 2-3.1-9]; - *описує* вплив Сонця на сезонні явища в природі, *пояснює* причини змін пір року [2 ПРО 2-3.1-10]; - розповідає про форму Землі [2 ПРО 2-3.1-11]; - *пояснює* значення сонячного світла для живих організмів [2 ПРО 2-3.1-12]; - *розповідає* про можливі загрози з боку тварин (небезпечні і хворі тварини), рослин (отруйні частини рослин) та грибів (отруйні гриби), *пояснює*, як діяти в разі загрози [2 ПРО 2-3.1-13]
Дбає про чистоту навколишнього світу, доглядає за рослинами і тваринами	**Учень / учениця:** - *дотримується* правил поведінки в довкіллі і *пояснює* ці правила іншим [2 ПРО 2-3.2-1]; - *вирощує* рослини вдома, у школі [2 ПРО 2-3.2-2]; - *доглядає* за домашніми тваринами, піклується про диких тварин [2 ПРО 2-3.2-3]; - *не завдає шкоди* тваринам і рослинам під час дослідів та експериментів [2 ПРО 2-3.2-4]; - *не смітить, пояснює* про негативні наслідки викидання сміття у лісах, парках, забруднення водойм [2 ПРО 2-3.2-5]; - *сортує* сміття (папір, пластик, скло, метал) [2 ПРО 2-3.2-6]; - *розповідає* про тривалість розпаду поліетилену, пластику і *зменшує* споживання цих матеріалів у своєму побуті [2 ПРО 2-3.2-7]; - *пояснює* загрозу для довкілля дій людини (випалювання стерні, спалювання сміття, забруднення повітря та води) [2 ПРО 2-3.2-8]
Пояснює необхідність збереження природних ресурсів і намагається це робити	**Учень / учениця:** - *пояснює,* чому і як потрібно ощадно використовувати природні ресурси – воду, тепло, електроенергію [2 ПРО 2-3.4-1]; - *пояснює*, як бережливе ставлення до їжі, одягу, книжок, предметів побуту зберігає природу [2 ПРО 2-3.4-2]

Пропонований зміст

Україна – моя країна.
Рідний край. Природа рідного краю.
Моє місто (село). Моя адреса.
Сонце та його значення для життя на Землі.
Повітря. Значення повітря для живої природи.
Вода. Значення води у природі та житті людини.
Водойми рідного краю.
Ґрунт. Значення ґрунту для живої природи.
Рослини і тварини рідного краю.
Поняття про форму Землі. Глобус – модель Землі.
Обертання Землі навколо власної осі та Сонця.
Рік. Доба. Вплив Сонця на сезонні явища в природі.
Пори року та їхні ознаки.
Погода та її елементи.
Особливості життя рослин і тварин у різні пори року.
Людина. Взаємозв'язок людини і природи.
Правила безпечної поведінки в довкіллі.
Взаємозв'язки в природі. Рослини і тварини рідного краю, які потребують особливої охорони.
Охорона природи

3. Змістова лінія «Я в рукотворному світі»

1	2
Наводить приклади використання винаходів людства в побуті	**Учень / учениця:** - *розпізнає* природні та рукотворні (штучні) об'єкти [2 ПРО 3-3.3-1]; - *порівнює* рукотворні (штучні) об'єкти за певними властивостями [2 ПРО 3-3.3-2]; - *розрізняє* природне і створене людиною довкілля [2 ПРО 3-3.3-3]; - *пояснює*, як використовувати штучні матеріали (пластмасу, гуму, скло, метал, папір) на основі їхніх властивостей [2 ПРО 3-3.3-4]; - *описує*, з чого виготовляють папір, скло тощо [2 ПРО 3-3.3-5]; - *пояснює* вплив штучних матеріалів та рукотворних об'єктів на довкілля [2 ПРО 3-3.3-6]; - *наводить* приклади того, як рукотворні (штучні) об'єкти (серед них і механізми) допомагають людині [2 ПРО 3-3.3-7]; - *описує* деякі найважливіші винаходи людства [2 ПРО 3-3.3-8]
Пропонує різні способи використання об'єктів навколишнього світу	**Учень / учениця:** - *пропонує* способи повторного використання рукотворних об'єктів [2 ПРО 3-4.4-1]

Пропонований зміст

Людина і довкілля.

Природні, штучні та рукотворні об’єкти, їхнє значення для людини.
Рукотворні тіла та матеріали, їхні властивості.
Використання природних і штучних матеріалів у побуті.
Винаходи людства та їхній вплив на життєдіяльність людини.
Вплив людини на довкілля. Охорона природи

Технологічна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму технологічної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою технологічної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/ учениці здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** технологічної освітньої галузі у початковій школі є:

- залучення учнів до різних видів діяльності, формування вмінь для створення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий результат;
- формування в учнів культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за результати власної діяльності;
- формування вміння ефективно використовувати природні матеріали з турботою про навколишнє середовище;
- створення умов для практичного і творчого застосування традицій і сучасних ремесел.

Зміст технологічної освітньої галузі в початкових класах структурується за такими **змістовими лініями**: «Технічна творчість і техніка», «Світ технологій», «Світ ремесел», «Побут».

Змістові лінії, які систематизують очікувані результати навчання, спрямовані на формування ключових компетентностей учнів.

Змістова лінія «**Технічна творчість і техніка**» спрямована на залучення учнів до творчої діяльності у процесі конструювання та моделювання під час самостійної або колективної роботи з конструктором. Процес конструювання з готових деталей (моделей) конструктора має на меті сприяти розвитку просторової уяви й елементів творчого та технічного мислення учнів, через читання і зіставлення малюнків, графічних зображень, за якими учні складатимуть конструкції. Учні виконуватимуть макетування об'ємних моделей транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до деталей конструкторів, відповідних графічних зображень схем для конструювання простих моделей; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу

Змістова лінія «**Світ технологій**» має на меті формувати в учнів здатність планувати власну діяльність у процесі вивчення конструкційних матеріалів – від розпізнавання їх на дотик до аргументованого добору для створення виробу, виконувати найпростіші способи їх обробки. Важливою умовою засвоєння цієї лінії є формування в учнів здатності розуміти і дотримуватися послідовності у виготовленні виробів, аргументувати обрану послідовність у роботі. У процесі роботи з матеріалами провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування стрічок тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідникових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків до мультфільмів тощо). Організація екскурсій на виробничі об'єднання, перегляд та обговорення відеофільмів про виробництво. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюється повторне та економне використання матеріалів.

Змістова лінія «**Світ ремесел**» має на меті формувати в учнів ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва та ремесел як культурної спадщини українського народу, а також вміння створювати та оздоблювати прості вироби за зразком чи власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі роботи провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування, різьблення, ліплення тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел. Відвідування (реально чи віртуально) майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва.

Змістова лінія «**Побут**» має на меті формувати практичні навички організації власної життєдіяльності, розв'язувати практичні завдання у власному побуті, планувати та реалізовувати найпростіші трудові дії (ремонт іграшок, книжок, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування страв за рецептами; догляд за одягом та взуттям).

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, інструментів та пристосувань; об'єктів (іграшок, книжок тощо). Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.

Технологічна освітня галузь базується на практичній діяльності учнів. На кожному занятті передбачено виконання практичної роботи. Об'єкти праці для виготовлення учитель/учителька добирає, спираючись на побажання учнів.

Результати навчання і пропонований зміст
1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
1	**2**
1. Змістова лінія « Технічна творчість та техніка»	
За допомогою дорослих або самостійно добирає конструкційні матеріали та технології для виготовлення виробу	**Учень / учениця:** **-** *розпізнає* конструкційні матеріали візуально та на дотик [2 ТЕО 1-1.3-1]; - *добирає* конструкційні матеріали для виготовлення виробу з готових елементів (використання металевих, дерев'яних чи пластмасових конструкторів; готових елементів з паперу, пластику, деревини, пінопласту та інших для макетування) [2 ТЕО 1-1.3-2]; - *добирає* конструкційні матеріали відповідно до їх властивостей для виготовлення виробу: папір, пластилін, полімерна глина чи солене тісто, тканина, нитки; неткані, природні та інші матеріали [2 ТЕО 1-1.3-3]; - *розрізняє* види паперу, картону, ниток та *визначає* сфери їх застосування [2 ТЕО 1-1.3-4]
За допомогою	**Учень / учениця:**

дорослих або самостійно планує власну діяльність з виготовлення виробу, прогнозує кінцевий результат	- *прогнозує*, яким має бути виріб [2 ТЕО 1-1.1-1]; - *планує* послідовність технологічних операцій з допомогою дорослих (використання технологічних карт) [2 ТЕО 1-1.1-2]
Моделює, конструює та виготовляє виріб з готових елементів за допомогою дорослих; виготовляє та оздоблює виріб за допомогою дорослих	**Учень / учениця:** - *моделює* та конструює виріб з деталей конструктора, користуючись графічним зображенням схем, за власним задумом самостійно чи з допомогою дорослих [2 ТЕО 1-1.4-1]; - *задумує* конструкцію виробу та конструює його з елементів конструкторів або інших готових елементів (коробки, банки, пластикові пляшки тощо) [2 ТЕО 1-1.4-2]; - *створює* задані форми (на підставі лише обрису силуету) з використанням Танграму [2 ТЕО 1-1.4-3]; - *створює* виріб за зразком (шаблоном) та власним задумом самостійно чи із допомогою дорослих із використанням паперу, картону, ниток, нетканих чи природних матеріалів (предметні та сюжетні аплікації з природного матеріалу, нескладні сюжетні композиції, вироби в техніці орігамі, макети виробів із штучних матеріалів та картону, вироби об'ємної форми з паперу) [2 ТЕО 1-1.4-4]; - *демонструє* вміння різати нитки, папір, картон ножицями по прямій, кривій та ламаній лініях за запропонованим зразком (шаблоном) [2 ТЕО 1-1.4-5]; - *розміщує* елементи виробу на площині [2 ТЕО 1-1.4-6]; - *розкриває п*ослідовність дій та *дотримується* її під час виготовлення виробів із природних матеріалів, під час виготовлення та оздоблення об'ємних виробів, самостійно або з допомогою дорослих [2 ТЕО 1-1.4-7]; - *аргументує* послідовність та доцільність виготовленого виробу [2 ТЕО 1-1.4-8]; - *оздоблює* виріб за зразком та власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками та іншими матеріалами [2 ТЕО 1-1.4-9]
Виконує прості технологічні операції	**Учень / учениця:** - *виконує* знайомі *технологічні операції* з конструкційними матеріалами з допомогою дорослих та самостійно (склеювання, складання, зв'язування тощо) [2 ТЕО 1-2.1-1]; - *пояснює* вибір моделі, яку він / вона сконструював / -ла, спираючись на запитання дорослих [2 ТЕО 1-2.2-2]

Пропонований зміст

Матеріали, інструменти та пристосування, необхідні для роботи.
Добір конструкційних матеріалів, інструментів та пристосувань для виготовлення виробу.
Планування виготовлення виробу.
Моделювання, конструювання та виготовлення виробів із готових елементів деталей конструктора за графічним зображенням, схемою та за власним задумом.
Танграм.
Розміщення елементів виробу на площині, з'єднання елементів у виріб.
Технологічна послідовність у виготовленні виробів за зразком та власним задумом.
Послідовність дій під час виготовлення паперових об'ємних фігур.
Макетування. Виготовлення й оздоблення об'ємних виробів.
Виготовлення об'ємних форм із паперу.
Послідовність дій під час виготовлення виробів технікою «Орігамі».
Картон та пінопласт як штучний матеріал для макетування.
Використання у роботі пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста (плоскі та об'ємні форми); тканини, ниток, нетканих матеріалів (пласка та об'ємна аплікація на основі простих симетричних та асиметричних форм), природних матеріалів та інших матеріалів (пласкі та об'ємні вироби).
Оздоблення виробів за власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками тощо.
Організація робочого місця на уроці.
Загальні правила безпеки на уроках технологій.
Пропоновані об'єкти праці: об'ємні моделі транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо; вироби, виготовлені технікою «Орігамі»; сюжетні та предметні аплікації з паперу, тканини, ниток, нетканих матеріалів, пластиліну, природних матеріалів; листівки, закладки; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; ялинкові прикраси об'ємної форми з паперу, тканини, ниток, нетканих та інших матеріалів

2. Змістова лінія «Світ технологій»	
1	**2**
Читає та аналізує графічні зображення за допомогою дорослих та використовує їх у процесі роботи	**Учень / учениця:** - *аналізує* зображення схем технологічної послідовності за допомогою дорослих та дотримується їх у процесі роботи (використання технологічних карт, графічних зображень, малюнків) [2 ТЕО 2-1.2-1]; - *розмічає* прямі лінії на папері і картоні [2 ТЕО 2-1.2-2]; - самостійно чи з допомогою дорослих *креслить* розгортки прямокутної форми [2 ТЕО 2-1.2-3]
Дотримується безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань	**Учень / учениця:** - *дотримується* безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань (використання клею, ножиць, шпильок, гачків тощо) [2 ТЕО 2-4.3-1]; - *організовує* безпечне робоче місце з допомогою дорослих [2 ТЕО 2-4.3-2]
Під час виготовлення виробів намагається ощадно використовувати матеріали; за допомогою дорослих готує залишки до	**Учень / учениця:** - *бере до уваги* необхідність економного використання конструкційних матеріалів [2 ТЕО 2-3.2-1]; - самостійно чи під керівництвом дорослих *створює виріб,* повторно використовуючи матеріали (вироби з пластику, паперу, тканини, фольги та інше) [2 ТЕО 2-3.2-2]; - *аргументує* доцільність вторинного використання матеріалів та

вторинної обробки	використовує їх для виготовлення виробів самостійно чи із допомогою дорослих [2 ТЕО 2-3.2-3]
Оцінює та представляє результати власної або колективної діяльності за допомогою дорослих	**Учень / учениця:** - самостійно чи з допомогою дорослих *демонструє* результати власної діяльності [2 ТЕО 2-1.5-1]; - *описує,* спираючись на запитання дорослих, чого хотів / -ла досягти [2 ТЕО 2-1.5-2]

Пропонований зміст

Елементи графічної грамоти.
Лінії. Правила розмічання ліній на папері і картоні.
Розгортки прямокутної форми. Виготовлення розгорток прямокутної форми.
Використання зображення схем для послідовного виготовлення виробу з допомогою дорослих та самостійно.
Властивості конструкційних матеріалів (види паперу, картону, ниток).
Виготовлення об'ємних виробів з елементами вторинних матеріалів.
Безпечні прийоми праці під час застосування інструментів та пристосувань.
Економне використання матеріалів.
Презентація власної (колективної) діяльності із допомогою дорослих.
Пропоновані об'єкти праці: сюжетні та предметні аплікації з паперу, пластиліну, природних та штучних матеріалів; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; об'ємні макети виробів із штучних матеріалів; моделювання та створення виробу із використанням вторинних матеріалів; виготовлення розгорток прямокутної форми з паперу чи картону.

3. Змістова лінія «Світ ремесел»	
1	**2**
Спостерігає за процесом виготовлення виробу народними майстрами	**Учень / учениця:** - *зіставляє* та *розрізняє* вироби, виготовлені традиційними та сучасними ремеслами (гончарство, ткацтво, витинанка, різьблення та інше) [2 ТЕО 3-2.2-1]; - *пояснює* важливість відродження та збереження традиційних ремесел [2 ТЕО 3-2.2-2]
Спостерігає за процесом виготовлення виробу народними майстрами; створює виріб за допомогою дорослих або самостійно згідно із зразком чи власним задумом, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел	**Учень / учениця:** - *виготовляє* та *оздоблює* виріб із допомогою дорослих чи самостійно, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел (використання різних технік для виготовлення та оздоблення виробів: витинанка, вишивка та інше) [2 ТЕО 3-2.1-3 / 2 ТЕО 3-2.2-3]

Пропонований зміст

Створення та оздоблення простих виробів із допомогою дорослих чи самостійно за зразком та власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.
Техніка «Витинанка».
Розрізнення витинанки з-поміж інших виробів декоративно-ужиткового мистецтва.
Послідовність дій під час виготовлення витинанки за шаблоном чи власним задумом.
Пропоновані об'єкти праці: вироби з елементами витинанки, вироби з глини, ниток, тканини тощо

4. Змістова лінія «Побут»	
1	**2**
Виконує практичні завдання в побуті; організовує робоче місце за допомогою дорослих	**Учень / учениця:** - *виконує* найпростіші дії щодо самостійності у побуті (упорядковування особистих речей) [2 ТЕО 4-4.2-1]; - спільно з дорослими *організовує* та прибирає робоче місце відповідно до власних потреб та визначених завдань (організація особистого побуту) [2 ТЕО 4-4.2-2]
За допомогою дорослих планує дії та виконує їх у власному побуті	**Учень / учениця:** - разом із дорослими *планує та реалізовує* найпростіші трудові дії (ремонтує іграшки, книжки, доглядає за рослинами і тваринами, готує страви за рецептами, доглядає за одягом та взуттям) [2 ТЕО 4-4.1-1]; - дотримується правил поведінки за столом, користується столовим посудом за призначенням [2 ТЕО 4-4.1-2]; - *володіє початковими навичками* сервірування столу [2 ТЕО 4-4.1-3]
За допомогою дорослих розраховує орієнтовні витрати та кількість матеріалів для виготовлення виробу	**Учень / учениця:** - спільно з дорослими *розраховує* приблизну кількість необхідних матеріалів для виконання простого завдання [2 ТЕО 4-3.1-1]; - самостійно *робить припущення* про потрібну кількість матеріалів для виконання простого завдання [2 ТЕО 4-3.1-2]

Пропонований зміст

Організація власної життєдіяльності.
Розв'язування практичних завдань у власному побуті.
Культура харчування.
Правила поведінки за столом.
Столовий посуд різного призначення.
Сервірування столу.
Організація робочого місця відповідно до визначених потреб і завдань.
Планування та реалізація найпростіших трудових дій (ремонт іграшок, книжок, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування страв за рецептами; догляд за одягом та взуттям).
Розрахунок матеріалів та витрат для виконання простого завдання.
Пропоновані об'єкти праці: сервірування столу; прості страви: бутерброди / канапки, чай тощо; простий ремонт книжок, іграшок; догляд за рослинами і тваринами; догляд за одягом та взуттям тощо

Інформатична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою інформатичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/учениці здатності до вирішення проблем із використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту; безпечна та відповідальна діяльність в інформаційному суспільстві.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** інформатичної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування відповідальної позиції цифрового громадянина, навичок безпечного й етичного користування цифровими пристроями та мережами;
- формування початкових умінь розрізняти інформацію різних видів та працювати з нею за допомогою цифрових пристроїв чи без них;
- формування початкових умінь визначати, знаходити та зберігати інформацію, необхідну для розв'язання життєвих проблем (навчання, гри тощо), за допомогою цифрових пристроїв, мереж та без них, самостійно та під час групової взаємодії; розрізняти правдиву і неправдиву інформацію різних видів;
- налагодження комунікації за допомогою цифрових пристроїв та мереж для спільної творчості, співпраці, навчання, гри;
- формування початкових умінь створювати електронні тексти (зображення, відео, звуки, програми тощо) за допомогою цифрових пристроїв;
- формування вмінь презентувати себе, власну творчість, ідеї, створені продукти та інші результати індивідуальної та групової діяльності за допомогою цифрових пристроїв.

Реалізація поставленої мети та завдань у початковій школі відбувається за ***змістовими лініями*** "Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)", "Моя цифрова творчість", "Комунікація та співпраця", "Я і цифрові пристрої", "Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві".

У рамках змістової лінії ***"Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)"*** формуються початкові вміння розпізнавати, знаходити, свідомо відбирати, зберігати та опрацьовувати просту інформацію за допомогою цифрових пристроїв та без них. Розпізнавання правдивої і неправдивої інформації в усіх її виявах (текст, зображення, звук тощо) необхідне для формування критичного мислення, що сприяє безпеці в інформаційному просторі дитини. Початкові уявлення про моделі реалізовуються через визначення істотних і неістотних властивостей об'єктів та створення на основі цього простих моделей об'єктів.

Змістова лінія ***"Моя цифрова творчість"*** розкривається через практичну діяльність (індивідуальну і групову) зі створення простих інформаційних продуктів (програм, текстів, зображень, відео, звуків, тощо) за допомогою цифрових пристроїв та програм для творчого

самовираження, презентації себе і продуктів власної діяльності, вирішення завдань інших освітніх галузей.

В основі змістової лінії ***"Комунікація та співпраця"*** – ознайомлення із доступними для дитини засобами цифрової та безпосередньої комунікації для гри, спілкування, навчання, отримання нової інформації; використання безпечного онлайнового чи офлайнового середовища для цього. В умовах роботи у групі учні мають навчитися окреслювати цілі індивідуальної та групової діяльності, розподіляти ролі в межах групи, оцінювати здобутий результат, аналізувати помилки та усувати їх, доброзичливо взаємодіяти безпосередньо та в мережах.

Змістова лінія ***"Я і цифрові пристрої"*** реалізовується через усвідомлення і розпізнавання тих завдань, які можна розв'язати за допомогою цифрових пристроїв, виходячи з їхніх функціональних можливостей (фотографувати, записувати, слухати, відображати, опрацьовувати інформацію тощо). До основних умінь, які формуються через цю змістову лінію, належать розпізнавання простих програмних і технічних несправностей та вміння усувати їх самостійно чи з допомогою дорослих, розуміти обмеження та переваги пристроїв стосовно виконуваних завдань, усвідомлювати, що машини можуть імітувати інтелектуальну діяльність. Ця змістова лінія охоплює вміння організовувати власний робочий простір на фізичному та простому програмному рівні для збереження здоров'я, доброго самопочуття та ефективної діяльності учня/ учениці.

Змістову лінію ***"Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві"*** спрямовано на створення безпечних умов для учня / учениці під час роботи з цифровими пристроями і в мережах, що передбачає захист особистої інформації, формування принципів етичного, доброзичливого та відповідального спілкування через мережі, навички і можливості захисту власного інформаційного простору, фізичного та психологічного здоров'я. У рамках цієї змістової лінії в учнів формується відповідальне та шанобливе ставлення до власної та чужої інформаційної діяльності, яке на рівні початкової школи виявляється, зокрема, і через зазначення власного авторства, посилання на авторство інших, а також через усвідомлення шкоди від списування.

Вказані змістові лінії передбачають можливу інтеграцію інформатичної освітньої галузі з іншими освітніми галузями через розв'язування дослідницьких завдань, формування наскрізних умінь учнів, інформатичної грамотності та культури.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
1	**2**
1. Змістова лінія «Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)»	
Пояснює сприйняття інформації різними органами чуття на основі власних спостережень	**Учень / учениця:** - *досліджує* сприйняття інформації різними органами чуття [2 ІФО 1-1.1-1]; - *робить* висновок щодо виду інформації та способу її сприйняття [2 ІФО 1-1.1-2]; - *формулює* прості інформаційні запити [2 ІФО 1-1.1-3]

Розрізняє та фіксує дані, аналізує та впорядковує прості послідовності	**Учень / учениця:** - *відображає* відповіді на запитання за допомогою спеціальних знаків і символів [2 ІФО 1-1.2-1]; - *групує* повідомлення за типами даних, що в них містяться (зображення, тексти, відео, звук тощо) [2 ІФО 1-1.2-2]; - *зберігає*, *змінює* та *видаляє* дані на одному з відомих носіїв [2 ІФО 1-1.2-3]; - *розрізняє* носії за їх призначенням [2 ІФО 1-1.2-4]; - *читає* та *пояснює* запропоновані прості схеми і / або інформаційні знаки й табло в місцях перебування [2 ІФО 1-1.2-5]; - *відповідає* на запитання за даними таблиці, схеми [2 ІФО 1-1.2-6]; - *знаходить* зайві чи пропущені елементи, помилки у послідовності [2 ІФО 1-1.2-7]; - *впорядковує* предмети за заданими ознаками (наприклад, впорядкування списку учнів за датою народження, прізвищ за алфавітом тощо) [2 ІФО 1-1.2-8]
Визначає об’єкти, їх властивості та значення властивостей за підтримки вчителя; розрізняє моделі та їх відповідники у реальному світі, створює прості моделі	**Учень / учениця:** - *користується* готовими моделями для пояснення і розв’язання проблем [2 ІФО 1-1.3-1]; - *визначає* з допомогою вчителя / вчительки найістотніші властивості об’єктів для побудови моделей [2 ІФО 1-1.3-2]; - *знаходить* схожі і відмінні властивості об’єктів [2 ІФО 1-1.3-3]; - *поділяє* властивості за значущістю (істотні та неістотні) [2 ІФО 1-1.3-4]; - *створює* об’єкти за зразком [2 ІФО 1-1.3-5]; - *групує* об’єкти, *дає* назву групі [2 ІФО 1-1.3-6]; - *переводить* проблему з однієї форми представлення в іншу за запропонованим шаблоном / інструкцією [2 ІФО 1-1.3-7]; - *створює* модель об’єкта [2 ІФО 1-1.3-8]
Розрізняє правдиві та неправдиві твердження, здобуті з різних джерел	**Учень / учениця:** - *цікавиться* походженням інформації [2 ІФО 1-1.4-1]; - *виокремлює* факти в текстах і повідомленнях [2 ІФО 1-1.4-2]; - *розпізнає* в тексті хибні чи правдиві висловлювання [2 ІФО 1-1.4-3]; - *розрізняє* припущення і фантазію, правду і неправду у простих медіатекстах [2 ІФО 1-1.4-4]; - *робить* власні припущення стосовно розвитку подій [2 ІФО 1-1.4-5]
Пропонований зміст Поняття про інформацію. Сприймання інформації людиною. Види інформації за способом сприйняття (зорова, слухова,	

дотикова, нюхова, смакова).
Властивості інформації (без називання термінів). Джерела отримання інформації людиною та машиною.
Формулювання запитань (типу “так / ні”, відкриті, уточнювальні) до розповідей, текстів, завдань. Формулювання запитів для пристроїв і людей.
Головні/ ключові слова для пошуку інформації в навколишньому середовищі та мережах (“про що я хочу дізнатися?”). Як запит сформулювати одним словом / словосполученням?
Читання інформаційних знаків. Створення власних.-Орієнтування за допомогою інформаційних знаків та позначок на цифрових пристроях і у доступному середовищі.
Розпізнавання та зчитування інформації різного виду на носіях та в доступному середовищі.
Приклади фіксування інформації людиною і машиною (алфавіт, кольори, цифри, спеціальні знаки / символи) . Кодування відповідей “так–ні” спеціальними знаками (0–1, червоний – зелений, жестами) тощо. Емотикони, інформаційні знаки, схеми як закодована інформація.
Просте впорядкування даних.
Використання і пояснення готових схем, таблиць, понятійних карт для організації зібраної інформації.
Збирання даних (фото-, відео-, аудіо-, текстових, тощо), в тому числі цифровими пристроями, їх фіксування на носіях (папір, флешка тощо). Збереження даних та інформації на носіях. Приклади доступних носіїв.
Впорядкування простих послідовностей для розв’язування проблем, виявлення закономірностей і помилок у послідовностях.
Створення найпростіших моделей (із підручних матеріалів, конструктора тощо та за допомогою цифрових пристроїв).
Властивості об’єктів і їх моделей. Групи об’єктів за одною спільною ознакою.
Правдиві та хибні висловлювання. Факти та вигадка. Припущення і фантазія. Прогнозування розвитку подій (казки, мультфільми, готові програми, ігри), порівняння результатів відповідно до висловлених припущень

2. **Змістова лінія «Моя цифрова творчість»**	
1	**2**
Створює план дій, наводить приклади повторення та виконання дій за визначеним завданням у повсякденній діяльності	**Учень / учениця:** - *встановлює* логічну послідовність подій або дій [2 ІФО 2-2.1-1]; - *переказує* послідовність подій та дій (у тексті, явищах тощо) [2 ІФО 2-2.1-2]; - *оцінює* ризик порушення послідовності дій (наприклад, під час переходу дороги на перехресті) [2 ІФО 2-2.1-3]
Складає простий план із точних та однозначних вказівок до дій виконавців, виявляє в ньому помилки, оцінює відповідність очікуваному результату	**Учень / учениця:** - *діє* за запропонованим планом, вирізняє пункти плану [2 ІФО 2-2.2-1]; - *укладає* послідовність дій (алгоритм), які потрібно виконати для досягнення мети у повсякденній діяльності [2 ІФО 2-2.2-2]; - *укладає* план дій для виконавця із точними та однозначними вказівками [2 ІФО 2-2.2-3]; - *формулює* очікуваний результат [2 ІФО 2-2.2-4]; - *змінює* послідовності дій для отримання іншого результату [2 ІФО 2-2.2-5]; - *погоджується* або *спростовує* факт досягнення результату [2 ІФО 2-2.2-6]; - *виправляє* помилки у плані [2 ІФО 2-2.2-7]

Складає ціле із запропонованих частин, пояснює, як заміна окремих частин приводить до іншого цілого	**Учень / учениця:** - *виокремлює* частини від цілого [2 ІФО 2-2.3-1]; - *складає* ціле із запропонованих частин [2 ІФО 2-2.3-2]; - *виокремлює* у складному завданні прості завдання, *пропонує* порядок їхнього розв'язування [2 ІФО 2-2.3-3]; - *експериментує* із заміною частин [2 ІФО 2-2.3-4]; - *ризикує* під час виконання незнайомих завдань [2 ІФО 2-2.3-5]
Використовує готові та створює прості інформаційні продукти (текст, зображення, звуки) для отримання, передачі інформації або представлення власних ідей, результатів діяльності	**Учень / учениця:** - *використовує*, *створює*, *змінює* текст за допомогою цифрових пристроїв та програм [2 ІФО 2-2.4-1]; - *створює* прості малюнки за допомогою цифрових пристроїв та програм [2 ІФО 2-2.4-2]; - *презентує* ідеї та / або результати своєї діяльності за допомогою малюнків, текстів, музики тощо [2 ІФО 2-2.4-3]; - *читає* електронні тексти, *додає* до них позначки і закладки [2 ІФО 2-2.4-4]; - *заповнює* пропуски в таблиці, виконуючи прості розрахунки [2 ІФО 2-2.4-5]; - *робить* фотографії, *знімає* відео, *фіксує* звуки, *слухає* тексти з альтернативних джерел (аудіокниги) [2 ІФО 2-2.4-6]; - *використовує* основні інструменти для створення та редагування простих інформаційних продуктів [2 ІФО 2-2.4-7]

Пропонований зміст

Подія, послідовність подій.
Укладання послідовності кроків.
Наслідки порушення плану (алгоритму), послідовності подій у близькому середовищі, готових програмах, іграх.
Складання простих алгоритмів для виконавця. Виконавець і його система команд.
Що можуть і не можуть виконати машини і люди. Очікуваний результат.
Виправлення помилок у планах і алгоритмах.
Завдання прості і складні. Послідовність розв'язування складного завдання. Конструювання.
Програми та інструменти для створення простих зображень, текстів, музики, запису голосових повідомлень та пісень. Перегляд та використання простих інформаційних продуктів (зображень, текстів, звуків , відео та їх поєднання).
Аудіо- та інтерактивні книжки.
Заповнення таблиць на пристроях і без них, прості розрахунки.
Програми та пристрої для простих розрахунків.
Електронні тексти. Створення простих електронних текстів методом набору і голосовим.
Виокремлення ключових слів та фрагментів. Шрифти. Їхня роль. Кольори і оздоблення.
Оформлення текстів. Електронний дизайн.
Збереження інформаційних продуктів на пристроях. Редагування створених чи готових електронних документів. Презентуванння власних ідей, думок, готових чи створених інформаційних продуктів перед аудиторією

3. Змістова лінія «Комунікація та співпраця»	
1	**2**
Самостійно та відповідально виконує визначені завдання; працює в команді з іншими особами для досягнення спільної мети	**Учень / учениця:** - *перевіряє* результати праці, своєї та інших, за запропонованими критеріями [2 ІФО 3-2.5-1]; - *обґрунтовує* причини своїх рішень [2 ІФО 3-2.5-2]; - з допомогою інших *формулює* висновки щодо розв'язання чи нерозв'язання проблеми [2 ІФО 3-2.5-3]; - *діє* за узгодженими правилами під час спільної роботи з інформацією [2 ІФО 3-2.5-4]; - *встановлює послідовність* із запропонованих дій для виконання роботи у групі [2 ІФО 3-2.5-5]; - *виконує* різні ролі у групі [2 ІФО 3-2.5-6]
Пропонований зміст Правила і необхідність їхнього дотримання. Групова робота і лідерство. Оцінювання досягнутого результату власної і групової праці. Спостереження за розвитком подій, експериментів, досягнення результату. Висновок про досягнення / недосягнення результату. Допомога інших під час пошуку рішення**.** Комунікація (однокласники, учитель, батьки, довідники, словники тощо) для пошуку необхідних ресурсів	
4. **Змістова лінія «Я і цифрові пристрої»**	
1	**2**
Використовує цифрові пристрої вдома, в школі, на вулиці та пояснює їх призначення	**Учень / учениця:** - самостійно *добирає* необхідні цифрові пристрої для навчання [2 ІФО 4-3.1-1]; - *досліджує* можливості пристроїв [2 ІФО 4-3.1-2]; - *експериментує* з їхніми функціями [2 ІФО 4-3.1-3]; - *визначає* переваги цифрових пристроїв для збирання, зберігання і відображення даних [2 ІФО 4-3.1-4]; - *описує* призначення доступних цифрових пристроїв [2 ІФО 4-3.1-5]; - *в*микає / вимикає, перезавантажує доступні пристрої [2 ІФО 4-3.1-6]
Організовує власне робоче місце за допомогою дорослих; розпізнає та описує прості проблеми та збої, які виникають у роботі доступних цифрових пристроїв, звертається за допомогою та підтримкою	**Учень / учениця:** - *підтримує* порядок на робочому місці [2 ІФО 3.2-1]; - бережливо *ставиться* до своїх і чужих речей, зокрема цифрових пристроїв [2 ІФО 4-3.2-2]; - *використовує* програмні середовища для навчальної діяльності та в побутових ситуаціях [2 ІФО 4-3.2-3]; - запускає програми, відкриває файли та програми на знайомому пристрої [2 ІФО 4-3.2-4]; - *розрізняє* випадки, коли потрібно звернутися по допомогу, а коли впоратися самому при збоях програм і несправностях пристроїв [2 ІФО 4-3.2-5]
Використовує цифрові пристрої, технології для доступу до	**Учень / учениця:** - *пояснює*, у який спосіб люди спілкуються через мережі

інформації та спілкування	[2 ІФО 4-3.3-1]; - *оцінює* переваги і обмеження спілкування через мережі [2 ІФО 4-3.3-2]; - *використовує* цифрові пристрої для пошуку інформації, творчості та співпраці [2 ІФО 4-3.3-3]; - *користується* різними джерелами інформації (книги, альбоми, запитання до друга тощо) [2 ІФО 4-3.3-4]; - *застосовує* інформацію з веб-джерела для навчальних потреб [2 ІФО 4-3.3-5]
Пропонований зміст Люди і машини. Інтелектуальна поведінка машин. Передавання інформації від людини до пристрою і навпаки. Цифрові пристрої для навчання, побуту, гри, безпеки, розвитку та збору інформації. Можливості цифрових пристроїв, призначення, вмикання / вимикання , перевантаження. Робоче місце для роботи з цифровими пристроями. Елементарне налагодження програмного середовища під власні потреби. Розпізнавання та усування елементарних несправностей пристроїв і програм, прості заходи збереження пристроїв. Цифрові пристрої як приватна власність іншої особи, колективу, організації. Передавання інформації в сучасному суспільстві. Програми та пристрої для спілкування в інтернеті, у безпечних онлайнових і офлайнових середовищах. Спілкування, пошук інформації через відео- або звуковий (голосовий) режим або передавання простого тексту, зображення тощо. Перегляд навчального відео, анімацій, схем, пошук та навігація у безпечних мережах та інтернеті за допомогою цифрових пристроїв	
5. **Змістова лінія «Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві»**	
1	**2**
Дотримується правил безпечної роботи; захищає свій інформаційний простір; розповідає про проблеми дорослим	**Учень / учениця:** - *дотримується* безпечного режиму роботи з цифровими пристроями [2 ІФО 5-4.1-1]; - *повідомляє* про своє самопочуття дорослим [2 ІФО 5-4.1-2]; - *аргументує* необхідність конфеденційності паролів [2 ІФО 5-4.1-3]; - *дотримується* правил безпечної роботи з цифровими пристроями та в мережах [2 ІФО 5-4.1-4]; - *зберігає* конфіденційність особистої інформації та пояснює необхідність цього [2 ІФО 5-4.1-5]; - *розпізнає* інформацію небезпечного змісту та *повідомляє* про це дорослих [2 ІФО 5-4.1-6]; - *звертається* по допомогу, коли є сумніви з приводу змісту чи співрозмовника в мережах і реальному житті [2 ІФО 5-4.1-7]
Зважає на технічні можливості цифрових пристроїв для спілкування, зокрема з людьми з	**Учень / учениця:** - коректно *реагує* на висловлювання, з яким не погоджується [2 ІФО 5-4.2-1]; - *розрізняє* приватну та публічну інформацію [2 ІФО 5-

особливими потребами, поважає приватність повідомлень, толерантно ставиться до відмінностей культур, традицій і різних думок	4.2-2]; - *виявляє* доброзичливе ставлення до інших – безпосередньо та через мережі [2 ІФО 5-4.2-3]; - *повідомляє* дорослих про образи і цькування [2 ІФО 5-4.2-4]
Зазначає авторство власних робіт; виявляє повагу до авторства інших осіб	**Учень / учениця:** - *зазначає* авторство власних робіт (прізвище, ім'я, дату), *доводить* його [2 ІФО 5-4.3-1]; - *не списує і не дає списувати*, аргументовано доводячи, чому [2 ІФО 5-4.3-2]; - *вказує* авторів тих матеріалів, які використовує у своїх роботах [2 ІФО 5-4.3-3]
Пропонований зміст Правила власної та взаємної безпеки з цифровими пристроями. Організація робочого місця та особистого режиму роботи з цифровими пристроями. Саморегуляція під час роботи з цифровими пристроями. Засоби та способи збереження особистої інформації. Пін-коди і паролі (текстові, графічні, цифрові, тактильні, фотопаролі, паролі-зображення тощо), їх призначення та доцільне використання. Вікові обмеження на перегляд сторінок та створення акаунтів. Безпека в мережах. Небезпечні співрозмовники та теми. Виявлення проблем і джерела допомоги. Етика спілкування в мережах та в реальному житті, особливості цифрового спілкування. Як уникнути цькування і діяти у випадку образ у цифровому спілкуванні. Програми та засоби, які полегшують спілкування з людьми з особливими потребами. Інформація для дітей і дорослих, приватна, особиста, сімейна, колективна, публічна. Авторство контенту, зокрема електронного (власне і чуже)	

Соціальної та здоров'язбережувальна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі для загальної середньої освіти є становлення самостійності учня / учениці, його / її соціальної залученості та активності через формування здорового способу життя, розвиток підприємливості, здатності до співпраці в різних середовищах, впевненості в собі та доброчесності для безпеки, добробуту та сталого розвитку.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування у школярів стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я і безпеки для себе і тих, хто його / її оточує;
- виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до власного здоров'я і безпеки;
- розвиток потреби самопізнання та самовдосконалення;
- формування в учнів сталої мотивації до здорового способу життя;
- формування свідомого прагнення дотримуватися безпечної, здорової та етичної поведінки для поліпшення добробуту;
- розвиток уміння ухвалювати рішення в повсякденних ситуаціях з користю для безпеки та здоров'я;
- сприяння індивідуальному розвитку самостійності, підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача;
- формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я;
- створення сприятливого безпечного та здорового середовища в школі.

Зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі структуровано за трьома ***змістовими лініями***: «Безпека», «Здоров'я», «Добробут».

Змістова лінія ***«Безпека»*** передбачає розвиток умінь безпечної поведінки вдома, школі та у природному й техногенному середовищі, прогнозування наслідків небезпечних дій, визначення впливів на вибір безпечної поведінки, дотримання правил (дорожнього руху, використання побутової техніки і побутової хімії тощо) та відповідального ставлення до особистої безпеки й безпеки інших.

Змістова лінія ***«Здоров'я»*** спрямована на формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності і поведінки через набуття навичок здорового способу життя, розвиток позитивної самооцінки, критичного мислення, умінь ухвалювати зважені рішення, відповідально ставитися до власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд, і протидіяти негативним соціальним чинникам.

Змістова лінія ***«Добробут»*** забезпечує розвиток етичної поведінки в соціумі, вміння вчитися і формування позитивного ставлення до навчання, усвідомлення важливості здорового способу життя для добробуту, розвиток підприємливості і споживчої культури для оптимального використання ресурсів та забезпечення добробуту, орієнтацію учнів на відповідальне ставлення до безпеки та здоров'я як до найважливіших життєвих цінностей.

Навчальний матеріал змістових ліній реалізується наскрізно в кожній темі через взаємоінтеграцію і взаємодоповнення.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
1	**2**
1. Змістова лінія «Безпека»	
Розпізнає та описує небезпеку вдома, у школі та навколишньому світі	**Учень / учениця:** - *розпізнає* ситуації небезпеки вдома, на вулиці або у школі та *пояснює*, що робити в цих ситуаціях [2 СЗО 1-2.1-1]; - *пояснює* ситуації, у яких побутові прилади, речовини можуть бути небезпечними для людини [2 СЗО 1-2.1-2]; - *описує* дії, доцільні в разі небезпечної ситуації з вогнем, водою, газом, вибухонебезпечними предметами та речовинами [2 СЗО 1-2.1-3]; - *описує* дії, доцільні в разі контакту з незнайомою людиною [2 СЗО 1-2.1-4]; - *розпізнає* предмети, до яких не можна торкатися (забуті сторонніми людьми речі, зброя тощо) [2 СЗО 1-2.1-5]
Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки	**Учень / учениця:** - *пояснює* можливі наслідки для себе від власної необачної поведінки вдома [2 СЗО 1-2.2-1]; - *пояснює* можливі небезпеки, з якими може стикатися людина в довкіллі [2 СЗО 1-2.2-2]; - *прогнозує* наслідки небезпечної поведінки з підозрілими предметами, забутими речами, вибуховими пристроями та зброєю [2 СЗО 1-2.2-3]
Визначає позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	**Учень / учениця:** - *розрізняє* корисні та шкідливі впливи на вибір безпечної поведінки з боку батьків, учителів, друзів, ЗМІ тощо [2 СЗО 1-3.3-1]; - *пояснює*, як правила та їх дотримання впливають на безпеку в довкіллі, зокрема вдома, у школі [2 СЗО 1-3.3-2]

Вирішує як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я	**Учень/учениця:** - *обирає* безпечну дорогу, *розробляє* безпечний *маршрут* до / зі школи з урахуванням правил дорожнього руху [2 СЗО 1-2.3-1]; - *обирає* свої дії як учасник дорожнього руху з найменшим ризиком [2 СЗО 1-2.3-2]
Пояснює, від чого залежить безпека вдома, у школі та навколишньому світі	**Учень / учениця:** - *пояснює* правила безпечної поведінки вдома (з побутовими приладами, речовинами тощо) [2 СЗО 1-2.4-1]; - *дотримується* правил безпечної поведінки в різних ситуаціях [2 СЗО 1-2.4-2]; - *розрізняє* основні знаки та символи дорожнього руху [2 СЗО 1-2.4-3]; - *розрізняє* підозрілі предмети (забуті речі, зброя та її елементи тощо) та *пояснює*, куди і як звернутися з повідомленням про знахідку [2 СЗО 1-2.4-4]
Розрізняє, до кого і як звернутися за допомогою; описує приклади такої діяльності	**Учень / учениця:** - *визначає* осіб, які можуть надати допомогу в разі небезпеки [2 СЗО 1-1.3-1]; - *описує* приклади діяльності служб допомоги в небезпечних ситуаціях та *ідентифікує* їх телефони [2 СЗО 1-1.3-2]; - *демонструє*, як попросити допомоги при потребі [2 СЗО 1-1.3-3]; - *пояснює*, яку просту першу допомогу можна надати [2 СЗО 1-1.3-4]
Розпізнає знаки, символи і попередження щодо ймовірної небезпеки	**Учень / учениця:** - *розрізняє* найважливіші попереджувальні знаки та символи, *пояснює*, що вони означають [2 СЗО 1-4.2-1] - *визначає* місця, де можна безпечно відпочити [2 СЗО 1-4.2-2]
Демонструє поведінку, яка запобігає або зменшує ризики для життя і здоров'я	**Учень / учениця:** - *розпізнає* вияви неповаги та приниження [2 СЗО 1.1-1]; - *уникає* виявів неповаги та приниження у власній поведінці [2 СЗО 1-1.1-2]; - належно *реагує* на цькування, тиск та приниження [2 СЗО 1-1.1-3]; - *пояснює,* що всі люди (зокрема діти) мають право захищати свою гідність і недоторканість свого тіла [2 СЗО 1-1.1-4]; - *пояснює,* як безпечно і без шкоди для здоров'я поводитися в мережі [2 СЗО 1-1.1-5]
Пропонований зміст ***Безпека і небезпека.*** Вплив оточення на вибір безпечної поведінки (батьки, вчителі, друзі тощо).	

Джерела допомоги в небезпечних ситуаціях (батьки, сусіди, родичі, служба надзвичайних ситуацій).
Діяльність служб допомоги в небезпечних ситуаціях та їх ідентифікація (поліція, пожежники, швидка допомога тощо).
Можливі загрози з боку людей, правила поведінки.
Безпека в школі.
Шкільні приміщення, їх розміщення та правила безпечної поведінки в них (клас, коридори, їдальня, спортзал, туалет тощо).
Імовірні небезпечні ситуації у школі. Шляхи виходу зі школи.
Безпечна поведінка на шкільному подвір'ї.
Безпека у довкіллі.
Безпечна дорога до/ зі школи.
Правила пішохідного руху.
Безпечна поведінка на екскурсії.
Безпечна поведінка на природі (ліс, водойми, гори тощо).
Безпечні місця для ігор і розваг.
Ознаки підозрілих предметів, забутих речей, вибухових пристроїв та зброї, куди звертатися в ситуаціях, пов'язаних із ними.
Безпека вдома.
Імовірні небезпечні ситуації (з побутовими приладами, побутовою хімією тощо).
Правила безпечної поведінки вдома. Надання першої допомоги при нескладних травмах

2. Змістова лінія «Здоров'я»	
1	**2**
Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки	**Учень / учениця:** - *описує* свої почуття в різних ситуаціях [2 СЗО 2-2.2-4]; - *пояснює,* чому небезпечно та шкідливо дражнити або залякувати інших [2 СЗО 2-2.2-5]; - *описує* залежність між фізичною активністю та потребою в їжі та воді [2 СЗО 2-2.2-6]
Відзначає зміни власного організму і приймає їх	**Учень / учениця:** - *описує* зміни власних емоцій, почуттів (настрою) [2 СЗО 2-3.2-1]; - *визначає,* як змінюється людське тіло з віком [2 СЗО 2-3.2-2]; - *відзначає* зміни у своєму тілі у процесі дорослішання, хвороби, втоми, фізичної активності [2 СЗО 2-3.2-3]; - *наводить приклади* зародження та розвитку живих істот [2 СЗО 2-3.2-4]
Визначає позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	**Учень / учениця:** - *пояснює* вплив способу життя, здорової поведінки та корисних звичок на здоров'я людини [2 СЗО 2-3.3-3]; - *розрізняє* позитивні і негативні впливи оточення на вибір здорового способу життя (сім'я, вчителі, лікарі, однолітки, ЗМІ) [2 СЗО 2-3.3-4]; - *пояснює* важливість руху та активної поведінки для себе та інших [2 СЗО 2-3.3-5]; - *пояснює, як запобігти* неінфекційним та інфекційним захворюванням (спосіб життя, правила гігієни,

	щеплення) [2 СЗО 2-3.3-6]; - *пояснює*, як поводитися поруч із людьми з неінфекційними та інфекційними захворюваннями [2 СЗО 2-3.3-7]; - *пояснює* роль щеплення для попередження інфекційних захворювань [2 СЗО 2-3.3-8]; - *пояснює* важливість впливу питної води на організм [2 СЗО 2-3.3-9]; - *описує* шкоду від вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, можливого хибного вживання інших речовин [2 СЗО 2-3.3-10]; - *порівнює* вплив різних емоцій та почуттів на себе та інших [2 СЗО 2-3.3-11]
Уважно слухає, запитує про потреби інших осіб та висловлюється так, щоб не образити інших осіб	**Учень / учениця:** - виражає словесно і несловесно потреби, бажання, почуття [2 СЗО 2-4.4-1]; - відстоює свою позицію, за потреби кажучи «ні» [2 СЗО 2-4.4-2]; - *визначає* осіб, від яких може отримати інформацію про вживання ліків та користування предметами домашнього вжитку [2 СЗО 2-4.4-3]; - *розрізняє* родинні зв'язки, дружні, ділові стосунки та подружнє життя [2 СЗО 2-4.4-4]; - *пояснює,* чому треба ставитися з повагою до інших осіб, їхнього походження [2 СЗО 2-4.4-5]
Демонструє поведінку, яка запобігає або зменшує ризики для життя і здоров'я	**Учень / учениця:** - *дотримується* правил щодо догляду за своїм тілом, одягом, особистими речами [2 СЗО 2-1.1-6]; - *використовує* відповідні назви частин тіла та органів для повідомлення про самопочуття чи проблеми зі здоров'ям (біль, дискомфорт тощо) [2 СЗО 2-1.1-7]; - *визначає* осіб, до яких може звертатися при поганому самопочутті [2 СЗО 2-1.1-8]
Визначає здорові та шкідливі звички	**Учень / учениця:** - *пояснює*, як харчування впливає на здоров'я людини [2 СЗО 2-3.1-1]; - *розрізняє* продукти за походженням (напр., рослинного, тваринного тощо) [2 СЗО 2-3.1-2]; - *пояснює*, що таке хибне використання речовин (напр., ліки – не за призначенням або в надмірних кількостях) [2 СЗО 2-3.1-3]; - *розпізнає* безпечні і небезпечні речовини [2 СЗО 2-3.1-4]; - *розрізняє* здорові та шкідливі звички, *пояснює* їхній вплив на безпеку, здоров'я і добробут людини [2 СЗО 2-3.1-5]
Розпізнає, що приносить задоволення та користь	**Учень / учениця:** - *розрізняє* корисні і шкідливі продукти харчування [2 СЗО 2-3.4-1];

	- *пояснює* важливість споживання продуктів своєї місцевості [2 СЗО 2-3.4-2]; - *наводить приклади* українських національних страв та страв інших країн [2 СЗО 2-3.4-3]; - *пояснює* важливість сну та відпочинку (активного і пасивного) для належного розвитку організму та збереження здоров'я [2 СЗО 2-3.4-4]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я	**Учень / учениця:** - *описує* безпечне й відповідальне вживання їжі, використання ліків, побутових засобів [2 СЗО 2-2.3-3]; - демонструє дії, спрямовані на подолання страху [2 СЗО 2-2.3-4]
Розпізнає знаки, символи і попередження щодо ймовірної небезпеки	**Учень / учениця:** - *добирає* продукти харчування, орієнтуючись на позначки на упакуванні [2 СЗО 2-4.2-3]; - *визначає* місця, де можна харчуватися здорово [2 СЗО 2-4.2-4]
Визнає важливість помірності у споживанні послуг та продукції	**Учень / учениця:** - *пояснює*, що переїдати – шкідливо [2 СЗО 2-4.5-1]; - *пояснює*, що важлива помірність під час перегляду телебачення та користування цифровими пристроями, дотримується цих обмежень у побуті [2 СЗО 2-4.5-2]
Протидіє проявам тиску, неповаги та приниження щодо себе та інших осіб, звертаючися за допомогою до дорослих	**Учень / учениця:** - *визначає* дії, які його / її ображають [2 СЗО 2-1.2-1]; - *підтримує* та *приймає* інших [2 СЗО 2-1.2-2]; - *демонструє* відсторонення від неприйнятних дотиків з боку інших людей; *повідомляє* про це дорослих, яким довіряє [2 СЗО 2-1.2-3]
Розпізнає здорову етичну поведінку (сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність, відвагу, відданість) та наслідує її	**Учень / учениця:** - *встановлює* дружні стосунки з дітьми своєї та іншої статі [2 СЗО 2-1.4-1]; - *пояснює* функції та значення батьків для кожної людини [2 СЗО 2-1.4-2]; - *пояснює* правила моральної поведінки вдома, у школі [2 СЗО 2-1.4-3]
Пояснює важливість навчання у школі для свого життя та добробуту; планує свій день (навчальний та вихідний)	**Учень / учениця:** - *пояснює*, чому навчання допомагає зберігати здоров'я [2 СЗО 2-4.6-1]; - *пояснює*, як бути прикладом здорової поведінки для інших [2 СЗО 2-4.6-2]
Упорядковує власне навчання відповідно до своїх потреб та рекомендованих умов	**Учень / учениця:** - *пояснює*, чому належні для збереження здоров'я умови сприяють навчанню [2 СЗО 2-4.1-1]; - *застосовує* різні способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо) [2 СЗО 2-4.1-2]

Пропонований зміст ***Здоров'я та його складники***. ***Психічний та емоційний складники здоров'я***. Емоції (позитивні і негативні), їх зміни в різних ситуаціях та вплив на організм. Життєрадісність і здоров'я. ***Фізичний складник здоров'я.*** Людське тіло і зміни в ньому. Народження і розвиток живої істоти. Індивідуальні особливості її росту й розвитку (прийняття змін). Особиста гігієна. Режим дня. Фізичні вправи і здоров'я (загартовування, постава тощо). Утома і способи її зняття. Активний і пасивний відпочинок. Харчування і здоров'я. Продукти харчування (корисні, некорисні, шкідливі). Здоров'я і хвороби. Самопочуття. Інфекційні та неінфекційні захворювання. Профілактика інфекційних захворювань (гігієна, щеплення, карантин тощо). Хибне використання/ вживання речовин (побутова хімія, ліки тощо). ***Соціальний та духовний складники здоров'я.*** Повага до себе та інших людей. Спілкування. Правила спілкування. Уміння товаришувати. Стосунки з дітьми своєї та іншої статі. Тиск, неповага, приниження і протидія їм. Небезпека та шкода для здоров'я від агресивної поведінки. Здорова поведінка та корисні звички, їх вплив на збереження здоров'я. Піклування про здоров'я в сім'ї. Народні традиції, родинні свята і здоров'я	
3. Змістова лінія «Добробут»	
1	**2**
Розпізнає, що приносить задоволення та користь	**Учень / учениця:** - *пояснює*, яка діяльність приносить і радість, і користь [2 СЗО 3-3.4-5]; - *розрізняє* ознаки добробуту людини [2 СЗО 3-3.4-6]
Пояснює потреби свої та інших осіб; визначає, від кого та від чого залежить задоволення потреб	**Учень / учениця:** - *розрізняє* важливі і менш важливі потреби, *визначає* доступні шляхи їх задоволення [2 СЗО 3-4.3-1]; - *складає* перелік речей, необхідних для конкретної життєвої ситуації [2 СЗО 3-4.3-2]; - *пояснює*, чому люди купують товари [2 СЗО 3-4.3-3]
Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки	**Учень / учениця:** - *пояснює*, що кожен учинок має наслідки, спираючись на власний досвід та на приклади літературних героїв, персонажів мультфільмів тощо [2 СЗО 3-2.2-7]
Вирішує як діяти у	**Учень / учениця:**

повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я	- *ставить* перед собою *мету* споживати корисні продукти, *складає* їхній перелік [2 СЗО 3-2.3-5]; - *використовує* раціонально кишенькові гроші [2 СЗО 3-2.3-6]
Визнає важливість помірності у споживанні послуг та продукції	**Учень / учениця:** - *пояснює* значення грошей та матеріальних цінностей [2 СЗО 3-4.5-3]; - *пояснює,* що не всі потреби можна задовольнити через обмеженість ресурсів [2 СЗО 3-4.5-4]; - *планує* витрати кишенькових грошей [2 СЗО 3-4.5-5]
Розпізнає здорову етичну поведінку (сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність, відвагу, відданість) та наслідує її	**Учень / учениця:** - *пояснює*, ознаки здорової етичної поведінки [2 СЗО 3-1.4-4]; - *пояснює правила* ощадного використання природних ресурсів (наприклад, збирання та утилізації сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів) [2 СЗО 3-1.4-5]; - *дотримується* правил етичної поведінки під час спілкування з однолітками та дорослими в різних життєвих ситуаціях [2 СЗО 3-1.4-6]; - *пояснює,* чому людині потрібна доброчинність [2 СЗО 3-1.4-7]; - *пояснює* важливість добрих учинків для людини та довкілля [2 СЗО 3-1.4-8]; - *пояснює*, якою має бути підприємлива людина [2 СЗО 3-1.4-9]; - *пояснює*, чому важливо поважати чужу власність [2 СЗО 3-1.4-10]
Упорядковує власне навчання відповідно до своїх потреб та рекомендованих умов	**Учень / учениця:** - *пояснює* важливість навчання у школі для власного добробуту [2 СЗО 3-4.1-3]; - *організовує* робоче місце для навчання з урахуванням умов у школі та вдома [2 СЗО 3-4.1-4]; - *дотримується* оптимального режиму дня [2 СЗО 3-4.1-5]
Уважно слухає, запитує про потреби інших осіб та висловлюється так, щоб не образити інших осіб	**Учень / учениця:** - *об'єднується* з іншими дітьми у групу для навчання та гри [2 СЗО 3-4.4-6]; - *виконує* запропоновану роль у мікрогрупі (команді), *погоджуюсь із рішенням* команди [2 СЗО 3-4.4-7]; - *пояснює* важливість дотримання меж особистого фізичного простору [2 СЗО 3-4.4-8]
Розрізняє, до кого і як звернутися за допомогою; описує приклади такої діяльності	**Учень / учениця:** - *розрізняє* потреби близьких людей та друзів [2 СЗО 3-1.3-5]; - *звертається* за підтримкою до осіб, яким довіряє [2 СЗО 3-1.3-6]; - *розрізняє* ситуації, коли він / вона або інші люди

	потребують допомоги [2 СЗО 3-1.3-7]
Пояснює важливість навчання у школі для свого життя та добробуту; планує свій день (навчальний та вихідний)	**Учень / учениця:** - *розповідає*, як від власного ставлення до навчання залежить його / її успіх і добробут в майбутньому [2 СЗО 3-4.6-3]; - *визначає* послідовність кроків для виконання навчального, ігрового чи дослідного завдання, напр. щодо здорового способу життя свого / родини [2 СЗО 3-4.6-4]; - *планує* свій вихідний день з урахуванням умов та можливостей [2 СЗО 3-4.6-5]; - *розрізняє* різні професії та пояснює важливість навчання для їх опанування [2 СЗО 3-4.6-6]
Виконує різні ролі в групі, пояснює у чому цінність спільної роботи	**Учень / учениця:** - *зголошується* до виконання різних ролей у грі, навчанні, спільних проектах [2 СЗО 3-4.7-1]; - *ініціює* спільні справи, ігри, розваги [2 СЗО 3-4.7-2]; - *описує* цінність створеного разом [2 СЗО 3-4.7-3]

Пропонований зміст
Культура споживання.
Що таке добробут?
Потреби людини (помірні і надлишкові).
Помірність у споживанні.
Гроші, матеріальні цінності, кишенькові гроші.
Очікування, потреби та економічні реалії своєї сім'ї.
Вибір одягу та корисних для здоров'я продуктів.
Знаки, символи, попередження щодо продуктів харчування та промислових продуктів.
Вплив реклами на вибір продуктів.
Ощадність використання природних ресурсів.
Підприємливість.
Риси підприємливої людини.
Створення цінності.
Співпраця у грі, навчальних і життєвих ситуаціях.
Планування вихідного дня.
Уміння вчитися.
Важливість власного навчання у школі.
Розпорядок дня школяра.
Робоче місце школяра і його впорядкування.
Кроки для виконання навчальних, ігрових та дослідницьких завдань.
Навчання і відпочинок.
Доброчинність.
Ознаки етичної поведінки.
Ситуації, коли інші люди потребують допомоги. Важливість добрих учинків для людини

Громадянська та історична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму громадянської та історичної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є створення умов для формування в учня / учениці початкової школи власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** громадянської та історичної освіти у початковій школі є:

• здобуття знань про сучасність і минуле своєї родини, місцевої громади, Батьківщини, людства, формування відповідного віковим можливостям розуміння змісту пам'ятних для себе та для громадян України подій;

• сприяння початковому усвідомленню власної гідності, цінності свободи і прав людини, своєї належності до родини, місцевої та шкільної громад, українського народу, вироблення відповідального ставлення до власної діяльності та діяльності інших;

• формування умінь орієнтуватися в історичному часі та соціальному просторі, знаходити та опрацьовувати доступну для себе суспільну інформацію, пояснювати її зміст та передавати породжені нею враження і думки;

• удосконалення набутих дітьми в дошкільному віці позитивних моделей поведінки у громадських місцях та опанування нових, пов'язаних із діяльністю школяра / школярки;

• розвиток здатності обстоювати власну думку та приймати інших, вирізняти вияви нерівності, несправедливості та дискримінації;

• створення умов для набуття успішного досвіду конструктивної взаємодії та громадянської поведінки, формування емоційно-ціннісного компоненту громадянської культури особистості.

Для формування ідентичності та громадянської компетентності учнів програма пропонує опановувати потрібні для цього знання і вміння, виробляти навички громадянської поведінки та виховувати громадянські чесноти в межах таких ***змістових ліній***: «Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці».

Змістова лінія ***«Я – Людина»*** передбачає залучення учня / учениці до опрацювання та використання для самоідентифікації елементарної інформації про людину як унікальну у Всесвіті істоту, яка творить себе як особистість, формує свій характер і розвиває цінні якості у процесі пізнавальної і трудової діяльності. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє самопізнанню учнів, усвідомленню власних потреб, уподобань, здібностей та інтересів, заохочує обирати цілі особистісного зростання (бути відповідальним, чесним тощо), допомагає початковому усвідомленню гідності та неповторності будь-якої людини.

Змістова лінія ***«Я серед людей»*** забезпечує усвідомлення ролі зв'язків, які існують між людьми, значення рідні, друзів, приятелів, спільнот, з якими дитина себе ідентифікує.

Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє набуттю досвіду громадянської поведінки та свідомому виборові норм і моделей поведінки, часто за певними взірцями.

Змістова лінія ***«Моя культурна спадщина»*** дає змогу учнівству усвідомити свою вкоріненість у національну, а також рідну за етнічним походженням культуру, в європейську цивілізацію. Учні/ учениці отримують можливість дослідити місцеві пам'ятки, пізнати традиції та минуле своєї родини, рідної етнічної групи, нації. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє розумінню значущості та різноманітності культурних надбань людства, формуванню умінь пізнавати минуле.

Змістова лінія ***«Моя шкільна і місцева громади»*** забезпечує розуміння учнем/ ученицею базових норм шкільного та місцевого громадського життя, дає йому/ їй змогу посильно долучатися до їх відтворення та модернізації. Пізнання шкільних і місцевих традицій, ознайомлення з громадянськими вчинками земляків, діяльністю шкільної адміністрації, місцевих органів влади та добровільних асоціацій, зорієнтованих на громадські справи, сприяє набуттю учнями первинного досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії, впливає на формування емоційно-ціннісного компонента громадянської культури дитини. Навчання в межах цієї змістової лінії забезпечує вироблення вмінь висловлювати та обстоювати свою думку та приймати інших, висувати власні ініціативи, планувати й організовувати посильні для дітей молодшого шкільного віку громадські справи.

Змістова лінія ***«Ми – громадяни України. Ми – європейці»*** дає учневі / учениці елементарні уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України, підводить до прийняття демократичних цінностей та ідей євроатлантичної інтеграції Батьківщини. У межах цієї змістової лінії на прикладі відомих історичних постатей та національних героїв школярі усвідомлюють цінності патріотизму, активної громадянської позиції, самоповаги та ін.

Змістові лінії громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі мають бути реалізовані оптимальними для кожного елементу змісту та навчальної цілі інтерактивними методами, із використанням інформаційних технологій.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2 класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
1	**2**
1. Змістова лінія «Я – Людина»	
Описує себе, свій характер, захоплення, якими вирізняється від інших осіб	**Учень / учениця:** - *розмірковує*, якими рисами характеру має володіти людина і чому [2 ГІО 1-6.1-1]; - *аналізує* свою поведінку, уподобання, виділяючи риси, якими вирізняється з-посеред інших і які надають йому / їй неповторності [2 ГІО 1-6.1-2]; - *досліджує* і *представляє* (на прикладі однолітків і родини) неповторність кожної людини, беручи до уваги зовнішність, поведінку, характер, уподобання тощо [2 ГІО 1-6.1-3]

Встановлює послідовність подій (раніше/пізніше, до/після, давно/ недавно); пояснює, як і чому люди визначають час	**Учень / учениця:** - *пояснює* (спираючись на власний досвід і думки старших), навіщо людині знати точний час; бути пунктуальним / -ою у школі й удома [2 ГІО 1-1.1-1]
Описує послідовність етапів розвитку людини; намагається пояснити, як події пов'язані між собою	**Учень / учениця:** - *пояснює*, що означає вислів «бути людиною» [2 ГІО 1-1.2-1]; - *пояснює*, як змінюється людина впродовж життя [2 ГІО 1-1.2-2]; - *описує*, як змінюються умови життя людини [2 ГІО 1-1.2-3]
Розповідає про себе, свою родину та інших осіб	**Учень / учениця:** - *розповідає* про літературні персонажі / історичні постаті, на яких хотів би / хотіла б бути схожою [2 ГІО 1-4.2-1]; - складає перелік чеснот / рис характеру, якими володіє літературний персонаж чи історична постать [2 ГІО 1-4.2-2]; - *пояснює*, що можна, а чого не можна розповідати про себе незнайомим людям, *добирає приклади* на користь свого твердження [2 ГІО 1-4.2-3]

Пропонований зміст

Я – Людина. Що означає бути Людиною. Моє ім'я, звідки воно взялося (*право на ім'я*). Моє зовнішнє та внутрішнє «Я» (*фізичні ознаки, почуття, думки*). Я – неповторний / неповторна.

Я – особистість. Досліджую свої можливості. Виявляю мої вподобання. Аналізую свої звички. Визначаю свої знання та вміння. Описую мій характер (*окремі риси, на вибір учня / учениці*). Мій особистий простір (*спрощено*).

Зі мною змінюється мій світ. Як я росту. Що я пам'ятаю. Навіщо я пізнаю. Чому я дію. Про що я мрію. Кола спілкування.

Я – дитина Чи діти відрізняються від дорослих? Що означає «бути дорослим»? Які у людей є бажання і потреби. Навіщо я навчаюся. Чого хоче кожна людина (*віднаходимо спільні та індивідуальні цінності*)

2. Змістова лінія «Я серед людей»	
1	**2**
Висловлює свої вподобання; виокремлює фрази та/або дії, які вразили; обмірковує вплив своїх слів та/або дій на думку інших осіб	**Учень / учениця:** - *розповідає* про свої зацікавлення, *пояснює*, як йому / їй подобається проводити дозвілля [2 ГІО 2-5.1-1]; - *описує*, які книжки / фільми / ігри він / вона любить і чому? [2 ГІО 2-5.1-2]; - пояснює, чому кожен може мати свої вподобання [2 ГІО 2-5.1-3]
Пояснює важливість співпраці у	**Учень / учениця:**

групі; разом з іншими особами визначає послідовність виконання завдань; виконує різні ролі в групі	- *пояснює, чому люди перебувають разом,* взаємодіють [2 ГІО 2-7.2-1]; - *залучає* людей, зокрема й тих, які відрізняються від нього / неї, до спілкування, гри, навчання [2 ГІО 2-7.2-2]; - *надає допомогу* тим, хто її потребує, і *висловлює вдячність* за підтримку [2 ГІО 2-7.2-3]; - уважно *вислуховує* думку співрозмовника, *висловлює* свій погляд, шануючи гідність інших [2 ГІО 2-7.2-4]
Пояснює свої обов'язки в сім'ї, школі; дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших осіб; звертається за допомогою до старших у разі, коли його або інших осіб ображають	**Учень / учениця:** - *переконує* у важливості поваги до інших, спираючись на власний досвід і доступні джерела (почуте, прочитане) [2 ГІО 2-6.2-1]; - *пояснює*, до кого можна звернутися по допомогу, якщо когось ображають або принижують [2 ГІО 2-6.2-2]; - *обстоює думку*, що не треба замовчувати негідної поведінки інших [2 ГІО 2-6.2-3]
Розпізнає вчинки і слова, які можуть підтримати або образити; поважає різноманітність, справедливо ставиться до інших осіб	**Учень / учениця:** - *моделює* ситуації / грає рольові ігри, у яких підтримує та підбадьорює інших [2 ГІО 2-6.3-1]; - розпізнає ситуації (із казок, оповідань, власного досвіду), у яких хтось зазнав образ, пояснює, як діяти в таких ситуаціях [2 ГІО 2-6.3-2]; - *встановлює*, що, попри неповторність кожного, всі люди рівні, бо вони – люди [2 ГІО 2-6.3-3]; - *висловлює припущення*, чому люди стають товаришами, однодумцями, друзями / опонентами, супротивниками, ворогами [2 ГІО 2-6.3-4]
Збирає інформацію та розповідає про свою родину, однокласників, Україну; пояснює, що означає бути членом родини, громади, класу; долучається до родинних і національних традицій, пояснює їх значення для себе	**Учень / учениця:** - *пояснює*, які почуття пов'язують його / її з близькими людьми, *висловлює* припущення про те, чим вони зумовлені [2 ГІО 2-7.1-1]; - *описує* узвичаєні правила життя своєї сім'ї / класу, пояснює їхнє значення для себе [2 ГІО 2-7.1-2]; - *описує* й *обмірковує* свої права й обов'язки в сім'ї, класі [2 ГІО 2-7.1-3]
Досліджує об'єкти загального користування у своїй місцевості; дотримується правил поведінки під час гри, прогулянки і відпочинку	**Учень / учениця:** - *дотримується* встановлених в освоєному громадському просторі (у школі, парку, на дитячому майданчику тощо) правил [2 ГІО 2-2.3-1]; - *пояснює*, чому потрібно дотримуватися встановлених правил [2 ГІО 2-2.3-2]
Розрізняє теперішнє, минуле і майбутнє (було — є — буде)	**Учень / учениця:** - *встановлює,* чим його / її дитинство відрізняється від дитинства старших родичів [2 ГІО 2-1.3-1];

	- *описую різницю* між дитинством сучасних дітей та у минулому (одяг, іграшки, заняття тощо) [2 ГІО 2-1.3-2]; - *пояснює*, що життя кожного покоління відрізняється від життя іншого [2 ГІО 2-1.3-3]; - *зауважує* і *виокремлює* зміни, які відбулися у його / її правах (напр., звичаї в школі колись і тепер) [2 ГІО 2-1.3-4]
Пояснює, де може знайти потрібну інформацію; виявляє основний зміст джерела інформації; розпитує старших людей про минуле	**Учень / учениця:** - *формулює* запитання до батьків, інших родичів про історію родини і *передає* в різних формах цю інформацію [2 ГІО 2-3.1-1]; - розпитує старших людей про минуле [2 ГІО 2-3.1-2]

Пропонований зміст

Я і родина. Що поєднує родину? Скільки нас у родині: склад, роль та місце кожного. Право дитини на життя в родині, любов та піклування. Обов'язки батьків щодо дітей. Обов'язки дітей у сім'ї. Неправомірність насильства батьків (опікунів) над дітьми і одне до одного. Сироти та «діти вулиці»: хто вони?

Мій рід. Схема роду. Покоління. Предки і нащадки. Дитинство наших предків. Про що розповідає родове прізвище. Родинні свята і традиції. Родинні реліквії. Якого я роду: зв'язок поколінь.

Моє близьке оточення. Хто мені друг / подруга, а хто приятель /-ка? Чому довіряють другові/ подрузі: приклади щирості, розуміння та підтримки у стосунках. Як виникає приязнь: приклади привітного ставлення, відкритого спілкування, взаємоповаги. Товариші у справі (партнери): однокласники, учителі та інші. Знайомство. Коли двоє – пара. Працюємо гуртом (у групі). Ми – одна команда. Як досягнути згоди: правила взаємодії.

Люди навколо мене. Чим та як люди об'єднані у суспільстві. Що можна дізнатися, не знайомлячись: навчальне дослідження (людина у формі, школяр, спеціаліст, який надає послуги, українець тощо). Як сприймати тих, кого не знаєш? (Спрощено про багатоманітність людського суспільства, толерантність, свободу та гідність людини.)

Я у громадському просторі. Приватний простір і громадські місця: у чому відмінність. Правила поведінки у громадських місцях, які я відвідую (у крамниці, парку, на дитячому майданчику тощо).

Людина у світі правил. Які існують правила? Чому люди дотримуються правил. Правила доброчинності. Люди – різні, але всі ми – рівні. Види дискримінації (на прикладах). Негідні (аморальні) вчинки. Як протидіяти негідним учинкам?

3. Змістова лінія «Моя культурна спадщина»

1	2
Встановлює послідовність подій (раніше/пізніше, до/після, давно/ недавно); пояснює, як і чому	**Учень / учениця:** - *встановлює,* спираючись на власний досвід і думки старших, коли відбувалися відомі історичні події та жили

люди визначають час	визначні особи (раніше / пізніше, до / після, давно / недавно) [2 ГІО 3-1.1-2]
Орієнтується у близькому до місця проживання та освоєному людьми середовища	**Учень / учениця:** - *оглядає* та *описує* пам'ятки культури рідної місцевості, відображає їх різними мистецькими засобами (напр., малює, ліпить, співає, шукає приклади он-лайн тощо) [2 ГІО 3-2.1-1]; - *дотримується* належних правил поведінки в місцях пам'яті, *пояснює* ці правила [2 ГІО 3-2.1-2]; - *виявляє повагу* до померлих, *вшановує* героїв і жертв трагедій або злочинів проти людства [2 ГІО 3-2.1-3]
Показує, як природа дає людям засоби до існування; описує зміни, які спостерігає у знайомому просторі, пов'язані з людською діяльністю	**Учень / учениця:** - *пояснює,* чому природа важлива для людини [2 ГІО 3-2.2-1]; - *визначає*, що дає природа людині [2 ГІО 3-2.2-2]; - *визначає* окремі зміни у ландшафті / краєвиді, пов'язані з діями людей [2 ГІО 3-2.2-3]; - *пояснює,* чому зберігати природу – обов'язок кожного [2 ГІО 3-2.2-4]
Досліджує об'єкти загального користування у своїй місцевості; дотримується правил поведінки під час гри, прогулянки і відпочинку	**Учень / учениця:** - *довідується* (із легенд, від старших людей) про походження місцевих назв населених пунктів і географічних об'єктів [2 ГІО 3-2.3-3]; - *пояснює* потребу дотримання правил у громадських місцях та під час спільних заходів, протидіє (залучаючи дорослих) їх порушенню [2 ГІО 3-2.3-4]
Збирає інформацію та розповідає про свою родину, однокласників, Україну; пояснює, що означає бути членом родини, громади, класу; долучається до родинних і національних традицій, пояснює їх значення для себе	**Учень / учениця:** - *долучається* до підтримання родинних і шкільних традицій, *бере участь* у громадських урочистостях тощо; *пояснює* їхнє значення для себе [2 ГІО 3-7.1-4]; - *виготовляє* доступні атрибути до свят та урочистостей [2 ГІО 3-7.1-5]; - *бере участь* у мистецьких (наприклад, театральних) акціях [2 ГІО 3-7.1-6]
Виокремлює незрозумілі слова і за допомогою дорослих встановлює їх зміст; придумує назву твору, що відображає його зміст	**Учень / учениця:** - *вдумливо читає* короткі історичні оповідання, легенди, міфи тощо [2 ГІО 3-4.1-1]; - придумує назву до коротких текстів дитячої літератури [2 ГІО 3-4.1-2]; - *виокремлює* незрозумілі слова з усних та писемних текстів дитячої літератури [2 ГІО 3-4.1-3]; - *запитує* про значення незрозумілого слова в дорослих або *довідується* про це за допомогою цифрового пристрою (пошуковика) [2 ГІО 3-4.1-4]

Пропонований зміст

Спадок відомих українців. Суспільне визнання: розмова про те, як його здобувають. Меморіальні образи України.
Хто такі герої (*на прикладах із національної історії*)? Вшанування героїв і жертв: обговорення правил поведінки. Мої герої та їхні вчинки (*персонажі книжок, мультфільмів, кінофільмів*, *батьки, інші родичі, знайомі*).

Визначні події. Події – результат людської діяльності. Як події стають визначними. Як мої близькі пам'ятають визначні події? День, коли відзначають подію. Наші шкільні (класні) свята. Дні пам'яті та пам'ятники (у близькому довкіллі).

Мій спадок. Про що розповідають нам пам'ятки природи та культури? Пам'ятки культури рідної місцевості. Про що може повідомити назва?

4. Змістова лінія «Моя шкільна та місцева громади»

1	2
Пояснює, де може знайти потрібну інформацію; виявляє основний зміст джерела інформації; розпитує старших людей про минуле	**Учень / учениця:** - *розповідає* про видатних історичних осіб / сучасників / сучасниць, чиї життя і діяльність пов'язані з місцевою громадою [2 ГІО 4-3.1-3]
Пояснює свої обов'язки в сім'ї, школі; дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших осіб; звертається за допомогою до старших у разі, коли його або інших осіб ображають	**Учень / учениця:** - *розповідає* про свої права і обов'язки як учасника / -ці шкільної та місцевої громад, *пояснює* важливість цих прав і обов'язків [2 ГІО 4-6.2-4]
Домовляється з однокласниками про доброчесні правила взаємодії, дотримується досягнутих домовленостей, пояснює, чому це важливо	**Учень / учениця:** - *виробляє* (з однокласниками) доброчесні правила взаємодії, *переконує,* що вони потрібні [2 ГІО 4-8.1-1]; - *дотримується* домовленостей [2 ГІО 4-8.1-2]; - *добирає приклади* із власного досвіду, які свідчать про його / її відповідальне ставлення до обов'язків як члена шкільної та місцевої громад [2 ГІО 4-8.1-3]
Розповідає про свої успіхи, успіхи класу, своєї родини; розповідає про свої проблеми, обирає варіанти їх розв'язання; долучається до корисних справ у родині, класі, школі	**Учень / учениця:** - *обговорює* проблеми класу, які його / її турбують, обирає один із варіантів їх розв'язання [2 ГІО 4-8.2-1]; - *з'ясовує*, що він / вона може робити для однокласників, шкільної спільноти; робить відповідні пропозиції на зборах класу [2 ГІО 4-8.2-2]

Пропонований зміст

Шкільна громада. Громада і гурт: спільне та відмінне (*спрощено*). Мої права у школі. Доброчесність. Обов'язки учня перед шкільною громадою. Самоврядні органи класної

громади: повноваження і відповідальність. Вироблення правил співпраці у класі. **Місцева громада**. Походження назви населеного пункту, розташування, славні події з життя громади. Відомі земляки. Громадська активність (*на прикладах*)	
5. Змістова лінія «Ми – громадяни України. Ми – європейці»	
1	**2**
Розповідає про Україну як про свою Батьківщину, розпізнає державні символи України, шанобливо ставиться до них	**Учень / учениця:** - *представляє* загальні відомості про Україну [2 ГІО 5-8.3-1]; - *розпитує* дорослих (родичів) про сучасне громадське життя та минуле України [2 ГІО 5-8.3-2]; - *розпізнає* державні символи України, *шанобливо ставиться* до них [2 ГІО 5-8.3-3]; - *розповідає* про державний прапор України, її герб [2 ГІО 5-8.3-4]; - *співає* державний гімн України [2 ГІО 5-8.3-5]; - *розповідає* про День Незалежності України і традиції його святкування в родині / громаді / країні [2 ГІО 5-8.3-6]; - *розповідає* про найважливіші державні свята України [2 ГІО 5-8.3-7]; - *дотримується* встановлених *правил* поведінки під час проведення державних свят [2 ГІО 5-8.3-8]
Запитує про те, що зацікавило; знаходить відповіді на запитання; виокремлює в джерелі інформацію про відому особу/подію	**Учень / учениця:** - *знаходит*ь (у дитячих художніх творах) приклади патріотизму і людяності [2 ГІО 5-3.2-1]; - *розповідає* про видатних українців, *описує* їхню важливість для України [2 ГІО 5-3.2-2]; - *ставить запитання*, які допомагають більше дізнатися про важливу для України подію чи особу [2 ГІО 5-3.2-3]
Пропонований зміст **Моя Батьківщина**. Що таке Батьківщина? Атрибути Української держави: назва, прапор, герб, гімн, столиця, офіційна державна мова, валюта. День Незалежності України. Найважливіші державні свята. День захисника України. Конституція України (*спрощено*). **Україна: сторінки історії**. Захисники Батьківщини (сучасні українські воїни (зокрема «кіборги» Донецького аеропорту, Герої України та ін.), герої Другої світової війни, козаки та ін.). Історичні особистості України: приклади патріотизму та людяності особи. **Україна – європейська держава.** Україна та її сусіди (*оглядово*)	

Мистецька освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою навчання мистецтва для загальної середньої освіти є формування культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті; плекання пошани до національної і світової мистецької спадщини.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** навчання мистецтва у початковій школі є:

- збагачення духовного світу учня / учениці під час сприймання мистецтва та художньої творчості; виховання шани до національної і світової культурної спадщини;
- набуття досвіду творення художніх образів через опанування елементарними мистецькими вміннями; розвиток загальних і спеціальних мистецьких здібностей;
- розкриття творчого потенціалу особистості; стимулювання художньо-образного мислення, художніх інтересів; виховання естетичного смаку; сприяння творчому самовияву та розвитку індивідуального стилю учня / учениці через мистецтво;
- розвиток уміння інтерпретувати твори мистецтва, висловлювати враження та особистісне ставлення до них; засвоєння початкових знань про види мистецтва, особливості їхньої художньо-образної мови, зокрема у взаємозв'язках;
- формування вміння презентувати й оцінювати власну творчість, плекання потреби у самовдосконаленні;
- формування вміння взаємодіяти з іншими через мистецтво, виявляти зв'язки мистецтва з природним і соціокультурним середовищем;
- виховання здатності застосовувати мистецтво для отримання задоволення та емоційного самопізнання.

Реалізація поставленої мети та завдань здійснюється за ***змістовими лініями***: «Художньо-практична діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво», які окреслюють рамкову модель досягнення загальних цілей мистецької освітньої галузі.

Змістова лінія ***«Художньо-практична діяльність»*** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне засвоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовияву. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виражальні засоби для творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на емоційний стан завдяки мистецькій діяльності.

Змістова лінія ***«Сприймання та інтерпретація мистецтва»*** спрямована на пізнання цінностей, що несуть твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на свій емоційний стан завдяки сприйманню творів мистецтва.

Реалізація змістової лінії ***«Комунікація через мистецтво»*** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення,

критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема в різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані предмети або предмети за окремими видами мистецтва: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
1	**2**
1. Змістова лінія «Художньо-практична діяльність»	
Творить відомими художніми засобами і способами	**Учень / учениця:** - *співає* вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері, темпі, динаміці [2 МИО 1-1.1-1]; - *дотримується* правил співу [2 МИО 1-1.1-2]; - *грає* в ансамблі прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) [2 МИО 1-1.1-3]; - *обирає* тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передавання відповідного образу [2 МИО 1-1.1-4]; - *орієнтується* в нотному записі (нотний стан, скрипковий ключ, розмір, такт, ноти в межах І октави, тривалості звуків – ціла, половинна, чверть, восьма) [2 МИО 1-1.1-5]; - *відтворює* прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертних та восьмих тривалостей), зокрема у різних темпах [2 МИО 1-1.1-6]; - *виконує* прості площинні (двовимірні) живописні та графічні зображення; прості об'ємні композиції [2 МИО 1-1.1-7]; - *використовує* у живописній роботі хроматичні і ахроматичні кольори; *утворює* з основних кольорів – похідні [2 МИО 1-1.1-8]; - *створює* хроматичну й ахроматичну графічну композицію, використовуючи лінії, крапки та плями [2 МИО 1-1.1-9]; - *складає* та розташовує на площині (у просторі) окремі елементи зображень (форм) у просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну) [2 МИО 1-1.1-10]; - відповідно до задуму, *обирає* положення формату аркуша (вертикальний, горизонтальний) [2 МИО 1-1.1-11]; - *використовує* усю площину аркуша для створення композиції [2 МИО 1-1.1-12]; - *користується* художніми засобами та матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо [2 МИО 1-1.1-13]; - *конструює* прості композиції з художніх, природних та інших підручних матеріалів [2 МИО 1-1.1-14]; - *дотримується* правил техніки безпеки [2 МИО 1-1.1-15]; - *виконує* нескладні ролі (зокрема «пісні в ролях»), етюди-

	наслідування, перевтілюючись у різних персонажів [2 МИО 1-1.1-16]; - *вправляється* над інтонацією мовлення, чіткістю дикції, виразністю міміки і жесту [2 МИО 1-1.1-17]; - *дотримується* загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [2 МИО 1-1.1-18]; - *виконує* елементарні танцювальні рухи під музику; *рухається* в ритмі і темпі музики, *узгоджує* свої рухи з музичним супроводом (співом) [2 МИО 1-1.1-19]
Експериментує, використовуючи відомі техніки художньо-творчої діяльності, звуками, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо для створення художніх образів	**Учень / учениця:** - *придумує* образи (фантазує) та виражає задумане знайомими засобами художньої виразності [2 МИО 1-1.2-1]; - *імпровізує* голосом (музичні, мовленнєві інтонації), засобами пантоміми (міміка, жести), на музичних інструментах (трикутники, бубни, барабан, маракаси тощо) [2 МИО 1-1.2-2]; - *створює* варіанти ритмічного супроводу до пісні [2 МИО 1-1.2-3]; - *експериментує* з кольорами, лініями, формами тощо [2 МИО 1-1.2-4]
Спостерігає за навколишнім світом, фіксує за допомогою вчителя цікаві явища як ідеї для творчості; допомагає прикрасити місце, де навчається, живе	**Учень / учениця:** - *спостерігає* за довкіллям, за допомогою вчителя/вчительки фіксує цікаві, незвичайні явища [2 МИО 1-1.3-1]; - *створює* елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається, використовує побачене і почуте в художньо-практичній діяльності [2 МИО 1-1.3-2]
Визначає серед творів і видів художньо-творчої діяльності ті, що подобаються; ділиться емоціями від сприйняття мистецьких творів; творить для власного задоволення	**Учень / учениця:** - *вирізняє* види мистецької діяльності, які поліпшують його / її настрій [2 МИО 1-3.4-1]; - *описує* свої емоції від сприймання мистецьких творів [2 МИО 1-3.4-2]; - обирає вид художньої творчості за своїми вподобаннями [2 МИО 1-3.4-3]
Пропонований зміст Спів (співацька постава, дихання, інтонація, дикція). Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо. Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах. Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики. Інсценізація пісень, створення театралізованих образів. Ознайомлення з нотною грамотою. Малювання графічними матеріалами, фарбами. Використання різних ліній, плям, форм, кольорів та їх відтінків для створення	

візуальних образів. Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна). Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів. Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Прикрашання місця, де навчається, живе. Організація робочого місця. Дотримання охайності та правил техніки безпеки. Інсценізація (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування. Відтворення елементарних танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести). Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану

2. Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва»

1	2
Сприймає твори різних видів мистецтва і проявляє емоційно-ціннісне ставлення до них у різний спосіб (словами, рухами, мімікою, лініями, кольорами тощо)	**Учень / учениця:** - *сприймає* твір мистецтва та *висловлює* враження, добираючи із запропонованих слова, співзвучні з власними емоціями [2 МИО 2-2.1-1]; - *порівнює* музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля [2 МИО 2-2.1-2]; - *відтворює* емоційні враження від твору мистецтва різними відомими засобами та способами (рухами, мімікою, лініями, кольорами тощо) [2 МИО 2-2.1-3]
Розрізняє види мистецтва (музичне, образотворче, театральне, хореографічне тощо) і розпізнає притаманні їм засоби виразності	**Учень / учениця:** - *розрізняє* види мистецтва (музичне, образотворче, театральне, танцювальне, екранні) [2 МИО 2-2.2-1]; - *характеризує* мелодію [2 МИО 2-2.2-2]; - *визначає* темп (повільно, помірно, швидко); регістр (високий, середній, низький), динаміку (гучно, тихо), тембр (звучання хору та оркестру, окремих музичних інструментів (сопілка, бубон, барабан, скрипка, бандура, фортепіано тощо) [2 МИО 2-2.2-3]; - *розпізнає* прості художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [2 МИО 2-2.2-4]; - *визначає* гаму (тепла, холодна, мішана) творів мистецтва та учнівських робіт [2 МИО 2-2.2-5]; - *розрізняє* види театру (ляльковий, музичний, драматичний) та кінематографу (кінофільм, мультфільм) [2 МИО 2-2.2-6]
Визначає серед творів і видів художньо-творчої діяльності ті,	**Учень / учениця:** - *вирізняє* (із запропонованих) твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій [2 МИО 2-3.4-4]

що подобаються; ділиться емоціями від сприйняття мистецьких творів; творить для власного задоволення	

Пропонований зміст

Сприймання творів різних видів мистецтва.
Виявлення та характеристика вражень, емоцій, які вони викликали.
Визначення засобів виразності твору.
Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням.
Ознайомлення з деякими видами театру (ляльковий, музичний, драматичний), кіномистецтва (кінофільм, мультфільм).
Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану

3. Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»

1	2
Оцінює власну творчість за визначеними орієнтирами; пояснює, наскільки вдалося втілити свій задум	**Учень / учениця:** - *порівнює* власний задум із його втіленням [2 МИО 3-3.1-1]; - *описує*, що вдалося чи не вдалося втілити [2 МИО 3-3.1-2]; - *пояснює* власні досягнення в художньо-творчій діяльності [2 МИО 3-3.1-3]
Презентує створені художні образи у зрозумілий спосіб, пояснюючи створене	**Учень / учениця:** - *презентує* результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) [2 МИО 3-3.2-1]; - *вербально описує* свій творчий задум [2 МИО 3-3.2-2]
Бере участь у колективній творчій діяльності, дотримується правил творчої співпраці; ділиться з іншими особами враженнями від сприйняття мистецтва та творчої діяльності	**Учень / учениця:** - *виявляє* (з допомогою вчителя / вчительки) інформацію, отриману від сприймання творів мистецтва [2 МИО 3-3.3-1]; - *ділиться* враженнями від творів різних видів мистецтва [2 МИО 3-3.3-2]; - *бере участь* у колективному виконанні творчого задуму – у народних святах та обрядах, концертах, виставках, інсценізаціях тощо [2 МИО 3-3.3-3]; - *дотримується* правил взаємодії і творчої співпраці [2 МИО 3-3.3-4]

Пропонований зміст

Виховні ситуації на основі творів мистецтва.
Презентація творчих досягнень та їх опис.
Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, флеш-моби тощо).

Проведення мистецьких заходів (концертів, виставок, конкурсів, інсценізацій тощо). Узгодження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації

Фізкультурна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму фізкультурної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою цієї галузі для загальної середньої освіти є формування в учня / учениці стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом та життєво необхідних рухових умінь і навичок для збереження власного здоров'я, розширення функціональних можливостей організму.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** фізкультурної освітньої галузі у початковій школі є:

- розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових умінь та навичок, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;
- розширення функціональних можливостей організму через цілеспрямований розвиток фізичних якостей і природних здібностей;
- збереження та зміцнення здоров'я школярів;
- формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереженні та зміцненні здоров'я;
- формування основ здорового способу життя і створення умов для покращення фізичного і психоемоційного стану;
- формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- розвиток комунікативних умінь під час занять фізичною культурою;
- формування морально-вольових якостей та позитивного ставлення до занять фізичною культурою і спортом;
- усвідомлення ролі занять спортом і Олімпійського руху для формування самоповаги, впевненості в собі, прагнення досягати успіху, дотримуючись принципів чесної гри;
- збільшення обсягу рухової активності, яка приноситиме радість дитині;
- формування творчих здібностей засобами фізичної культури.

Освітня програма фізкультурної освітньої галузі для 1-4 класів охоплює такі ***змістові лінії***: «Базова рухова активність», «Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)», «Турбота про стан здоров'я та безпеку».

Змістова лінія ***«Базова рухова активність»*** охоплює такі види діяльності, які спрямовані на формування життєво необхідних рухових умінь і навичок.

Змістова лінія ***«Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)»*** пов'язана з опануванням рухливих ігор та естафет, що задовольняє потребу в руховій активності та сприяє формуванню комунікативних здібностей.

Змістова лінія ***«Турбота про стан здоров'я та безпеку»*** спрямована на формування свідомого ставлення до власного здоров'я та вмінь безпечної поведінки в процесі фізкультурної діяльності.

Предметом навчання у початковій школі в галузі фізичного виховання ***є рухова активність із загальноосвітньою спрямованістю.***

Нові підходи до змісту занять фізичною культурою повинні орієнтувати вчителів не тільки на фізичну підготовленість, а й на розвиток особистості, на індивідуальне сприймання навчального матеріалу. Розв'язання цих завдань допускає відхід від жорсткої регламентації занять, підвищення їхньої емоційної насиченості, максимальної різноманітності форм,

методів та засобів фізичного виховання, широкого використання інноваційних технологій фізичного виховання.

Результати навчання і пропонований зміст

1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	**2**
1. Змістова лінія «Базова рухова активність»	
Виконує вправи на пересування (ходьба, біг, стрибки, лазіння, плавання, ковзання), виконує вправи з предметами та без них (за наявності відповідних умов)	**Учень / учениця:** - *виконує* комплекси загальнорозвивальних та спеціальних вправ за показом учителя / учительки з використанням різних предметів та без них [2 ФІО 1-1.1-1]; - *виконує* різновиди ходьби [2 ФІО 1-1.1-3]; - *виконує* бігові вправи та різновиди бігу [2 ФІО 1-1.1-4]; - *виконує* стрибкові вправи [2 ФІО 1-1.1-5]; - *долає* смугу природних та штучних перешкод за допомогою лазіння та перелізання, стрибків і бігу [2 ФІО 1-1.1-6]; - *виконує* метання різними способами на дальність та в ціль [2 ФІО 1-1.1-7]; - *виконує* гімнастичні, ігрові та інші вправи [2 ФІО 1-1.1-8]; - *виконує* базові рухи, характерні для різних видів спорту [2 ФІО 1-1.1-9]
Розпізнає, добирає та виконує фізичні вправи для ранкової гімнастики; розрізняє, добирає та виконує фізичні вправи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	**Учень / учениця:** - *виконує* комплекси фізичних вправ ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки і фізкультурної паузи [2 ФІО 1-1.2-1]; - *розрізняє* легкоатлетичні, гімнастичні, ігрові та інші вправи та *виконує* їх [2 ФІО 1-1.2-2]; - *добирає* необхідний спортивний інвентар та вправи до видів спорту, якими займається [2 ФІО 1-1.2-3]

Пропонований зміст

Основи знань з фізичної культури.
Поняття про життєво важливі способи пересування людини.
Значення ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки.
Правила добору спортивного інвентарю та безпечної поведінки під час виконання життєво необхідних рухових умінь та навичок.
Загальнорозвивальні вправи:
без предмета, вправи імітаційного характеру, вправи з предметами (із гімнастичною палицею, з прапорцями, з м'ячами, із скакалкою; комплекс ранкової гігієнічної гімнастики; комплекс фізкультурної паузи).
Положення тіла у просторі:
вправи з вихідних положень: сидячи (ноги нарізно, на п'ятах, зігнувши ноги; кутом, із нахилом уперед, на правому/ лівому стегні);
вправи з виконанням упорів: присівши, лежачи, лежачи ззаду, стоячи, стоячи на колінах;

лежачи на стегнах та передпліччях;
вправи з вихідних положень у висах: стоячи, лежачи; на зігнутих руках; стоячи позаду; зависом однією ногою та двома ногами, підтягування у висі, у висі лежачи.
Елементи акробатики:
групування (сидячи, лежачи), перекати в групування, перекид боком та вперед, стійка на лопатках із зігнутими та прямими ногами.
Дитячий фітнес:
логоаеробіка – загальнорозвивальні вправи, поєднані з вимовою певних звуків або нескладних віршованих рядків;
з*віроаеробіка* – загальнорозвивальні вправи з імітацією рухів тварин;
фітбол-аеробіка – загальнорозвивальні та спеціальні вправи з фітболами;
танцювальна аеробіка (комплекси ритмічних вправ): повороти, нахили тулуба, поєднані з різними кроками під музичний супровід – приставний крок, перемінний крок;
танцювальні імпровізаційні вправи: крок із пальців, крок із каблука з чергуванням вправ на рухи корпусу під музичний супровід; переступання, крок польки.
Ходьба та її різновиди:
на пальцях, п'ятах, із високим підніманням стегна, у напівприсіді, у присіді, з різними положеннями рук, ходьба «змійкою»; ходьба на підвищеній опорі (гімнастична лава, низька колода) з різним положенням рук, чергуючи з присіданнями, нахилами; "перелізання"; із зупинкою за сигналом; із вантажем (мішечком) на голові; ходьба по підвищеній опорі приставними кроками правим і лівим боком, на пальцях (гімнастична лава, низька колода) з різним положенням рук почергово з поворотами, присіданнями.
***Біг*:**
із високим підніманням стегна, із закиданням гомілок, із зміною напрямку; із різних вихідних положень; біг із високого старту до 30 м; біг до 500 м; чергування ходьби та бігу до 1000 м; спиною уперед; із зупинками стрибком та у кроці за зоровим і слуховим сигналами; пересування приставними кроками правим, лівим боком; "повторний" біг 3 х 10 м; різновиди "човникового" бігу 4 х 9 м; біг до 30 м із високого старту.
Лазіння по горизонтальній та похилій (кут від 20 до 45 градусів) гімнастичній лаві в упорі, стоячи на колінах; по гімнастичній стінці в різних напрямках; підтягування у положенні лежачи на горизонтальній та похилій гімнастичній лаві однойменним і різнойменним способом; по гімнастичній стінці вгору і вниз однойменним та різнойменним способами.
Перелізання через перешкоду висотою від 80 до 100 см різними способами; підлізання під перешкодою.
Вправи з малим м'ячем (тенісним, гумовим):
тримання м'яча, підкидання м'яча правою та лівою руками; ловіння м'яча однією та двома руками після відскоку від стіни, підлоги; метання м'яча правою і лівою рукою із-за голови, стоячи на місці; метання м'яча у вертикальну ціль з відстані 8-10 м; метання малого м'яча у щит; метання малого м'яча в горизонтальну ціль з відстані 6-8 м; метання малого м'яча із-за голови на дальність; метання м'ячів різної ваги на задану відстань; метання м'ячів різної ваги на однакову відстань.
Вправи з великим м'ячем (гумовим, футбольним, волейбольним, баскетбольним і т.д.):
тримання м'яча; підкидання м'яча і ловіння його після відскоку від підлоги; передавання м'яча з рук у руки в колі, в колоні, шерензі, праворуч, ліворуч, над головою, під ногами; перекидання м'яча у парах; удари м'яча об підлогу однією та двома руками; ведення м'яча на місці правою і лівою рукою; ведення м'яча з одночасними кроками правою та лівою рукою; кидки м'яча знизу з положення сидячи та стоячи, передавання і ловіння м'яча двома руками від грудей (у колі, парах, трійках), передачі м'яча двома руками з ударом об підлогу; ведення м'яча ногою у кроці; зупинка м'яча, що котиться, підошвою; ведення м'яча передньою частиною ступні; удари по нерухомому м'ячу; зупинка м'яча, що котиться; удари по м'ячу, що котиться; ведення м'яча ногою по прямій, по дузі, між стійками.
Стрибки
стрибки без використання предметів: на місці на одній, двох ногах, із поворотами

праворуч, ліворуч, кругом; з просуванням вперед, назад, у присіді правим та лівим боком; на місці з поворотами на 45, 90, 180 градусів, по «купинах», вистрибування з присіду;
стрибки зі скакалкою (стрибки на двох ногах, почергово, обертаючи скакалку вперед; на двох ногах із проміжними стрибками на місці; поперемінно відштовхуючись ногами на місці);
стрибки в глибину (з висоти від 40 до 60 см з м'яким приземленням на дві ступні; зіскок із гімнастичної лави);
стрибки у висоту **(**через гімнастичну палицю, гумову мотузку з місця, з прямого розбігу; застрибування на підвищену опору (кілька матів, складених один на одного) однією та двома ногами та зістрибування); стрибки через перешкоди висотою до 50 см поштовхом однією та двома ногами;
стрибки в довжину (з місця поштовхом однієї, двох ніг; стрибки у довжину із просуванням вперед)

2. Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність учнів»	
1	**2**
Виконує рухові дії під час рухливих ігор під керівництвом вчителя	**Учень / учениця:** - *грає* в рухливі ігри та *бере участь* в естафетах [2 ФІО 2-1.3-1]; - *застосовує* рухливі ігри під час прогулянок, екскурсій, відпочинку, задовольняючи потребу в руховій та ігровій діяльності [2 ФІО 2-1.3-2]
Виконує різні ролі під час рухливих ігор, забав, обрядів та інших форм рухової діяльності	**Учень / учениця:** - *спілкується* та *взаємодіє* з дорослими й однолітками [2 ФІО 2-3.1-1]; - *співпрацює* й *досягає* спільних командних цілей, наприклад під час рухливих ігор та естафет [2 ФІО 2-3.1-2]; - *бере участь* в ухваленні спільних рішень на користь команди [2 ФІО 2-3.1-3]; - *виконує* різні ролі в ігрових ситуаціях [2 ФІО 2-3.1-4]; - активно *вболіває* за результат команди [2 ФІО 2-3.1-5]
Дотримується правил безпеки особисто та під час спільної з друзями рухової діяльності	**Учень / учениця:** - *дотримується* безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ та ігор [2 ФІО 2-3.2-1]
Дотримується правил чесної гри під час рухової діяльності; не засмучується через поразку	**Учень / учениця:** - *пояснює* емоції, що виникають під час естафет та рухливих ігор [2 ФІО 2-3.3-1]; - *пояснює,* чому треба грати чесно, поважаючи суперника [2 ФІО 2-3.3-2]; - *пояснює* правила проведення гри, *ставить запитання*, щоб краще їх зрозуміти, та *діє* відповідно до узгоджених правил [2 ФІО 2-3.3-3]; - *розповідає* про відомих спортсменів та прагне брати з них приклад [2 ФІО 2-3.3-4]; - пояснює, як треба вигравати і програвати з гідністю [2 ФІО 2-3.3-5]
Пропонований зміст	

Основи знань із фізичної культури.
Значення рухливих ігор для підвищення рухової активності школяра та оволодіння життєво необхідними руховими вміннями та навичками.
Правила безпечної поведінки під час рухливих ігор та естафет.
Ознайомлення з правилами рухливих ігор.
Ознайомлення із зимовими та літніми видами спорту, досягненнями відомих українських спортсменів.
Правила чесної гри, вміння вигравати і програвати з гідністю.
Рухливі ігри для активного відпочинку.
Рухливі ігри та естафети: для формування культури рухів, навичок пересування, володіння м'ячем (естафети з інтегрально розвивальними м'ячами (eduball)), зимові рухливі ігри, рухливі ігри із застосуванням стрибкових вправ~~и~~ тощо

3. Змістова лінія «Турбота про стан здоров'я та безпеку»	
Контролює своє самопочуття за підтримки дорослих у закладі загальної середньої освіти і поза його межами	**Учень / учениця:** - *регулює* фізичне навантаження відповідно до самопочуття під час виконання фізичних вправ [2 ФІО 3-2.1-1]; - *пояснює*, які ознаки втоми виявляються під час виконання фізичних навантажень [2 ФІО 3-2.1-2]; - після виконання фізичних вправ *визначає*, що було складно зробити і чого досягнув/ -ла [2 ФІО 3-2.1-3]; - *описує* ознаки впливу фізичного навантаження на власний організм [2 ФІО 3-2.1-4]
Пояснює значення фізичних вправ для здоров'я людини	**Учень / учениця:** - *переконує* однокласників про користь виконання фізичних вправ [2 ФІО 3-2.2-1]; - *аргументує*, що кожна людина – неповторна і може мати різні фізичні якості [2 ФІО 3-2.2-2]; - *пояснює* роль загартування для зміцнення здоров'я людини [2 ФІО 3-2.2-3]
Обирає за допомогою вчителя та виконує вправи/ігри і елементи різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	**Учень / учениця:** - *виконує* вправи для формування постави [2 ФІО 3-2.3-1]; - *виконує* дихальні вправи та вправи на релаксацію [2 ФІО 3-2.3-2]; - *виконує* вправи на свіжому повітрі для зміцнення здоров'я та покращення фізичного розвитку [2 ФІО 3-2.3-3]; - *виконує* вправи для розвитку фізичних якостей та *аналізує* їхні зміни за допомогою вчителя/ вчительки [2 ФІО 3-2.3-4]; - *пояснює* цінність зусиль для формування характеру [2 ФІО 3-2.3-5]; - *добирає* вправи за вподобаннями [2 ФІО 3-2.3-6]
Пропонований зміст ***Основи знань із фізичної культури:***	

поняття про фізичну культуру як сукупність фізичних вправ, спрямованих на зміцнення здоров'я.
Фізичні вправи для формування постави, профілактики плоскостопості та відновлення організму.
Ознаки втоми під час виконання фізичних навантажень та засоби її уникнення.
Загартування як засіб зміцнення здоров'я та покращення фізичного розвитку.
Вправи для формування постави та профілактики плоскостопості:
Загальнорозвивальні вправи: нахили та повороти голови, згинання та розгинання верхніх кінцівок, кругові рухи руками, нахили в бік, пружинні рухи з різних вихідних положень; нахили, повороти, прогинання та вигинання тулуба у положенні упору «стоячи на колінах»; піднімання тулуба з вихідного положення, лежачи на спині та животі; підтягування на низькій перекладині з вихідного положення упору «лежачи»; присіди, напівприсіди, згинання та розгинання ніг, відведення ніг набік, статичні положення на рівновагу.
Загальнорозвивальні вправи для формування постави: біля гімнастичної стінки, вертикальної осі, дзеркала.
Вправи для профілактики плоскостопості: ходьба по дрібних предметах, біг на пальцях, ходьба перекатами з п'ятки на пальці, "гусениця", "ведмідь клишоногий", перекладання та захоплення дрібних предметів пальцями ніг, стрибки.
Вправи на релаксацію.
Дихальні вправи.
Вправи для розвитку фізичних якостей:
сили (підтягування у висі лежачи та у висі, згинання та розгинання рук в упорі лежачи від гімнастичної лави та від підлоги, стрибки із упору «присівши вгору»; загальнорозвивальні вправи з гантелями вагою від 250 до 500 гр. з утриманням статичних поз, вправи з гумовим еспандером);
швидкості (повторний біг 3-4 х 10 м, біг із прискореннями за сигналом, біг в упорному положенні, прискорення з різних вихідних положень, біг на місці з максимальною частотою кроків, виконання максимальної кількості рухів за одиницю часу);
витривалості (стрибки зі скакалкою; біг у чергуванні з ходьбою до 1000 м; рівномірний біг малої інтенсивності на довгі дистанції; пересування на довгі дистанції з використанням різного інвентаря – ролики, велосипед, скейт, лижі, ковзани і т.д.);
гнучкості (махові рухи руками і ногами в різних напрямах з амплітудою, що поступово збільшується, нахили тулуба в різних напрямах у положенні стоячи, пружинні нахили у положенні сидячи, викрути рук із гімнастичною палицею, пружинні рухи у широкій стійці, прогинання та вигинання тулуба у положенні упору стоячи на колінах, викрути рук зі скакалкою, пружинні похитування у положенні випаду, прогинання тулуба у положенні лежачи на животі);
координації (пересування по підвищеній і обмеженій за площиною опорі, подолання природних перешкод, пересування із зупинками за зоровим і слуховим сигналами (під час пересування раптові зупинки у заданій позі за сигналом), "човниковий" біг 4 х 9 м, 3 х 10 м; рухливі народні ігри та естафети, подолання перешкод, ходьба на пальцях по підвищеній і обмеженій за площиною опорі з різними положеннями рук, "поза лелеки" із заплющеними очима, пересування із підкиданням дрібних предметів (тенісні м'ячі, мішечки тощо), вправи зі зміною положення тіла у просторі, розслаблення м'язів рук, ніг, тулуба з різних вихідних положень)